

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Tanító– és Óvóképző Kar

„Csak azért, mert a gyerek „lájkmágnés”, nem szabad róla posztolni” – óvodáskorú gyermekek online jelenlétének vizsgálata a róluk megosztott fényképek tükrében

Készítette:

Gados Noémi Irma

gyermek kultúra mesterszakos hallgató

Témavezető:

Janek Noémi Viktória

gyógy pedagógus, óvodapedagógus

Budapest

2024

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	2
BEVEZETÉS	3
I. A KUTATÁS ELMÉLETI HÁTTERE	5
I.1. A DOLGOZAT ALAPFOGALMAINAK MEGHATÁROZÁSA	5
I. 2. GLOBÁLIS KULTÚRAVÁLTÁS.....	7
I. 2. 1. <i>Kultúra</i>	7
I. 2. 2. <i>Digitális kultúra és az internet</i>	8
I. 2. 3. <i>Internethasználati szokások</i>	8
I. 2. 4. <i>Közösségi média</i>	11
I. 3. ÓVODÁSKORÚ GYERMEKEK AZ ONLINE TÉRBEN	13
I. 3. 1. <i>Gyermekjogok a digitális világban</i>	15
II. A KUTATÁS BEMUTATÁSA.....	19
II. 1. A KUTATÁS CÉLJA	19
II. 2. ELŐFELTEVÉS	19
II. 3. A KUTATÁS FŐ KÉRDÉSEI	20
II. 4. A KUTATÁS MÓDSZEREI, AZ ELJÁRÁS MENETE	20
II. 5. A KUTATÁS MINTÁJA	24
II. 5. 1. <i>Mintaválasztás szempontjai</i>	24
II. 5. 2. <i>A minta bemutatása</i>	25
II. 6. AZ ADATFELDOLGOZÁS MENETE.....	26
III. KUTATÁSI EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA.....	27
III. 1. GYERMEKI GONDOLATOK BEMUTATÁSA A FÉNYKÉPEK ÚTJÁRÓL	27
III. 2. A FÉNYKÉPEK ÉS AZ INTERNET KAPCSOLATA	30
III. 3. A GYERMEKI VÁLASZOK A FÉNYKÉPEK LÁTHATÓSÁGÁRÓL	34
III. 4. FÉNYKÉP ÖNMAGUNKRÓL	34
III. 5. GYERMEKRAJZOK ÉRTELMEZÉSE	36
III. 6. VÉLEMÉNYEK A DIGITÁLIS NEVELÉSRŐL	37
IV. KUTATÁSI EREDMÉNYEK MEGVITATÁSA.....	40
ZÁRÓ GONDOLATOK	46
IRODALOMJEGYZÉK.....	47
JOGFORRÁSOK	47
ONLINE FORRÁSOK	47
KÖNYVEK, KIADVÁNYOK.....	51
MELLÉKLETEK.....	53

BEVEZETÉS

Az internet nem felejt. Az online tér terjedése változásokat idézett elő a világban, a kultúráról alkotott fogalmi rendszerünkben. A digitális eszközök száma, az internet-lefedettség az elmúlt tíz évben rohamosan növekedett Magyarországon, az elmúlt öt évben a hálózati összekapcsoltság 75%-os növekedést mutatott (NDS, 2022). A kisgyermekes háztartások ettől magasabb mutatókkal rendelkeznek, ugyanis a 2019-es Eurostat adatai szerint 90% fölötti ezen háztartások internetellátottsága (KSH, 2020). Hazánkban mondhatni az internet természetes, gyermekeink számára mindennapos. Az ő valóságukhoz, világszemléletükhöz hozzátartozik jelenléte.

Az internet által felhasználásra szánt alkalmazások tervezői alapvetően felnőtt felhasználóknak készítettek tartalmakat, nem gondolva a gyermekekre, mint lehetséges résztvevőkre (Aiken, 2022). A szülői mintaadás azonban nemcsak a gyermekek valós térben történő viselkedésére van hatással, hanem a digitális környezet alakítására, az online térben történő szerepvállalásukra (Chapman&Pellicane, 2016). A különböző közösségi média-platformok pedig lehetőséget teremtenek, hogy már a fogantatás pillanatától kezdve letegyék „digitális lábnyomukat” a világhálón.

Jelen kutatás fókuszában nagycsoportos gyermekek ismereteinek vizsgálata áll, a róluk készített és megosztott fényképek tükrében. A téma jelentőségét növeli az információs társadalomban végbemenő változás, az online tér növekedése, az internet mindennapi használata. Kutatásom elméleti háttérében a digitális kultúraváltás, az internet- és közösségi médiafogyasztás, valamint a gyermeki jogok digitális környezetben való érvényesülésének lehetőségei kerülnek részletezésre. Feltáró jellegű kutatásomban az 5-7 éves gyermekek gondolatai, valamint a korosztály elsődleges és másodlagos nevelési színterében résztvevő felnőttek szokásai, gondolatai, lehetséges befolyásuk mibenléte kerülnek bemutatásra.

A dolgozat első egységében a szakirodalmi források összegzése található. Ebben a részben kifejtésre kerül a XXI. századot meghatározó globális kultúraváltás, az internet terjedése, mely szakdolgozatom kiindulási alapját adta, miszerint napjaink óvodásának közvetlen kapcsolata van a világhálóval, az internetes tartalmakkal. Kitér a felnőtt társadalom internethasználati, -fogyasztási szokásaira, melyben kitüntetett szerepet kap a közösségi média, azon belül is Magyarország legnépszerűbb oldala, a Facebook. A Facebook használat pozitív és negatív hatásai is bemutatásra kerülnek hazai és külföldi kutatók szemszögéből. Az egység

zárásaként kifejezetten a kisgyermek digitális eszközökkel való kapcsolódási lehetőségeit, valamint az online térben történő megjelenésüket részletezem.

A második részben az óvodákban készített vizsgálat bemutatása olvasható. A kutatás során kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt alkalmaztam. Fókuszcsoportos interjú során óvodapedagógusokat kérdeztem (n=13) a közösségi média szerepéről az óvoda és a szülők kapcsolattartására vonatkozóan. Az 5-7 éves gyermekekkel (n=75) mesébe ágyazott félig strukturált interjút készítettem, melyben elsősorban arra kérdeztem rá, ki készíthet róluk képet, hogyan jutnak el a képek egyik embertől a másikig, ki láthatja az elkészített képeket. A háttérinformációk megismerése érdekében a szülőknek (n=75) kérdőív formájában nyílt- és zártvégű kérdéseket tettem fel, melyben megjelenik közösségi média-használatuk, saját magatartásuk a fényképkészítés gyakorlatáról. Előfeltevésem, hogy az óvodáskorú gyermekek rendelkeznek ismeretekkel a közösségi média felhasználási lehetőségeivel kapcsolatban - kiváltképp az online fénykép- és videómegosztás tekintetében. Bár ők nem aktív felhasználói, mégis aktív szereplői ezen felületeknek. A dolgozatban tehát a témával kapcsolatos gondolatok kerülnek bemutatásra mind az óvodások, a szülők és az óvodapedagógusok szemszögéből.

I. A KUTATÁS ELMÉLETI HÁTTERE

I.1. A dolgozat alapfogalmainak meghatározása

Aktív internethasználat: aktív, vagyis cselekvő internethasználat. Az online térben való aktív emberi részvétel, mely alakítja, megváltoztatja az interneten található tartalmakat. Tevékenységei közé sorolható az üzenetváltás, a hozzászólások megírása, fényképek, videók feltöltése, megosztása, vásárlási-fizetési tevékenységek, munka, tanulás stb (Ollé, J, 2011).

Alfa generáció: 2010 után született gyermekeket nevezik az Alfa generáció tagjainak (McCrindle, 2015). Számukra a digitális eszközök a mindennapi élet részét képezik, kapcsolatuk a digitális eszközökkel már nagyon korai időszakban elkezdődik (Pálinkás-Purgel, 2019).

Cybertér: az online, virtuális tér. Ebben a térben a külső kontroll hiánya, a névtelenség vagy a fizikai távolság miatt csökken a gátoltság érzete. Mindez hatással lehet az online magatartásunkra, fizikai és mentális állapotunkra (Aiken, 2022).

Digitális eszköz: olyan eszköz, mely képes digitális tartalmak létrehozására, lejátszására, szerkesztésére. Digitális eszköz lehet televízió, számítógép, laptop, digitális fényképezőgép, okostelefon, multimédia-lejátszó, tablet, robottechnológiák (OH, 2020).

Digitális kultúra: a digitális térben létrejövő digitális tartalmak összessége, mely lehet kód, hang, kép, szöveg, játék, program, szolgáltatás (Rab, 2023). Nem összetévesztendő a *Digitális kultúra* tantárggyal, mely 2020 óta a NAT tantárgyainak részét képezi.

Digitális lábnyom: minden olyan adat, melyet magunk után hagyunk a digitális világban. Ilyen adat lehet egy fénykép, egy üzenet, vagy telefonhívás, bejelentkezések helyszínekről, internetes keresések. A közösségi médiában megosztott tartalmak elsődleges forrása a digitális lábnyomnak (Heitner, 2018).

IKT eszköz: Információs és Kommunikációs Technológia. Digitális eszközök, melyeket a pedagógusok a tanulás-tanítás folyamat részeként, a hatékonyság, korszerűség növelése érdekében alkalmaznak csoportszobában, tanteremben. Óvodai környezetben gyakran használt eszköz a tablet, BeeBot, interaktív tábla (Molnár, Gy., 2008).

Közösségi média: az online térben létrejövő közösségi szolgáltatások, melyek tartalomlétrehozó és -megosztó tevékenységükkel az emberek közötti kapcsolatot, kommunikációt segítik elő. Jellemző tulajdonsága, hogy bárki megoszthat rajta tartalmat, az ott

terjedő információkért senki sem tehető felelőssé. Legnépszerűbb közösségi média oldalak Magyarországon Facebook, TikTok, Instragram, YouTube (Méry, J., 2022).

Kultúra: „a kultúra a társadalom vagy egy adott társadalmi csoport sajátos lelki, agyagi, szellemi és érzelmi jellemzőinek együttese, amely nemcsak a művészetet és irodalmat foglalja magába, hanem az együttélés módjait, szabályait, hagyományait és hiedelmeit is” (UNESCO, 2001; idézi: FCS, 2009, 18. p.).

Okoseszköz: olyan digitális eszközök, készülékek, berendezések, melyek internethozzáféréssel rendelkeznek és az internetes hálózaton keresztül képesek egymással összekapcsolódni, kommunikálni, feladatokat végrehajtani. Ilyen eszköz lehet mobiltelefon (okostelefon), mosógép, óra, televízió, autó (Orbán, A., 2016).

Passzív internethasználat: egyrészt passzív, azaz megfigyelő használat, mely során a felhasználó tevékenységével nem alakítja, nem befolyásolja az online térben létrejövő tartalmakat. Gyermekes szempontjából is passzív internethasználat jelenik meg, mivel ők általában nem saját elhatározásukból szerepelnek az online térben (Ollé, J., 2011).

Sharenting: „az elnevezés az angol share (megosztás) és a parenting (nevelés) szavak összevonásából született. A kifejezés azt a szülői gyakorlatot írja le, amikor a szülők a kiskorú gyermekük beleegyezése nélkül osztanak meg tartalmat, jellemzően fotókat vagy videókat. Az esetek többségében ez nem tűnik problémásnak, pedig a lelkes szülők akciói sokszor sokkal több veszélyt hordoznak magukban, mint azt elsőre gondolnánk” (Guld, 2022, 180 p.).

I. 2. Globális kultúraváltás

Az éghajlatváltozás mellett a digitális átalakulás jelenkorunk másik legmeghatározóbb jellemzője (Rab, 2023). Ahogyan 2010-ben még elképzelhetetlennek tűnt, hogy az ember a nap minden percében online legyen, és egy eszközzel elérhetővé váljon számára a világ, úgy a ma felnövekvő Alfa generáció számára valószínűleg az okoseszközök hiánya jelentené a legnagyobb kihívást. Olyan világban élünk, ahol az online élet és a cybertér alapjaiban határozzák meg a kultúráról, saját magunkról és a világról alkotott nézeteinket (Steigervald, 2023). Az okoseszközök fejlődése által pedig nemcsak a szinte teljesen korlátlan tartalomfogyasztás, hanem az aktív, tartalomgyártó tevékenység is jellemzi médiahasználati szokásainkat (Guld, 2022).

I. 2. 1. Kultúra

Amikor napjaink vagy a jövő kultúrájáról beszélünk, számolnunk kell az információs társadalom gyorsuló fejlődésével, a technikai vívmányok, eszközök növekedésével, a virtuális tér és az internet kultúraközvetítő szerepével. „A kulturális megközelítés szerint azért élünk információs társadalomban, mert globális, egyre inkább digitalizálódó médiakultúra vesz körül minket, ami az értelem- és jelentésadás elsődleges forrásává válik, és meghatározza életünk kereteit” (Pintér, 2007, 24.p.). A kultúra fogalmának meghatározása nem egyszerű feladat, hiszen magába foglalja az adott társadalom minden olyan szabályszerűségét, amely az emberi viselkedés különféle aspektusai között fedezhető fel (Mead, 1949; idézi: Serpell, 1981).

A kultúra résztvevőinek tehát minden ember tekinthető, aki létrehozza, alakítja, vagy befogadja azt (Pavluska, 2023), ezáltal akár egy óvodáskorú gyermek is a kultúra alanyává válhat. Amikor gyermekekről beszélünk érdemes megjegyezni, hogy ők a kultúra elsajátítását a család és a pedagógusok által a velük szemben támasztott elvárások mentén tanulják meg (Kolosai, 2020). A kultúrafogyasztás tanult magatartás, melynek alapjai gyermekkorban alakulnak ki (Pavluska, 2023).

Ez a digitális kultúraváltás, egy olyan fejlődési folyamat fontos lépése, melynek irányai még kevésbé ismertek számunkra.

I. 2. 2. Digitális kultúra és az internet

Bauer Béla 2011-es tanulmányában rámutat, hogy az utóbbi két évtized egyik legfontosabb változása a világháló kiteljesedésével megjelenő „újkultúra”, és az ebben megjelenő „újműveltség”. Tanulmányában kifejti, hogy az „újműveltség” egy olyan generációs szakadékot alakít ki, melyben nem a meglévő ismeretek birtoklásán, hanem ezek megszerzésén és felhasználásuk módján van a hangsúly (Bauer, 2011).

„A digitális kultúra minden digitális módon létrejött digitális termék összessége, vagyis minden kód, kép, vers, játék, program, szolgáltatás, mesterséges intelligencia, minden, ami digitális térben jött létre” (Rab, 2023, 18.p.). Rab Árpád megfogalmazására hivatkozva úgy gondolom kijelenthető, hogy a gyermekekről készített fényképek feltöltése és megosztása a közösségi médiában, melyek készülhetnek otthoni vagy intézményi keretek között, a digitális kultúra részét képezik. Magyarországon már 2016-ban megfogalmazódott a 3-7 éves gyermekek védelme érdekében Magyarország Digitális Oktatási Stratégiájában az óvodai foglalkozások során készített digitális tartalmak (elsősorban fényképek) intézményi szintű adatvédelmi szabályozása, melyben az óvodapedagógusok szülőkkel közösen vitatják meg azokat az irányelveket, amelyekkel a gyermekek személyiségi jogait, adatvédelmét tudják biztosítani (MDOS, 2016).

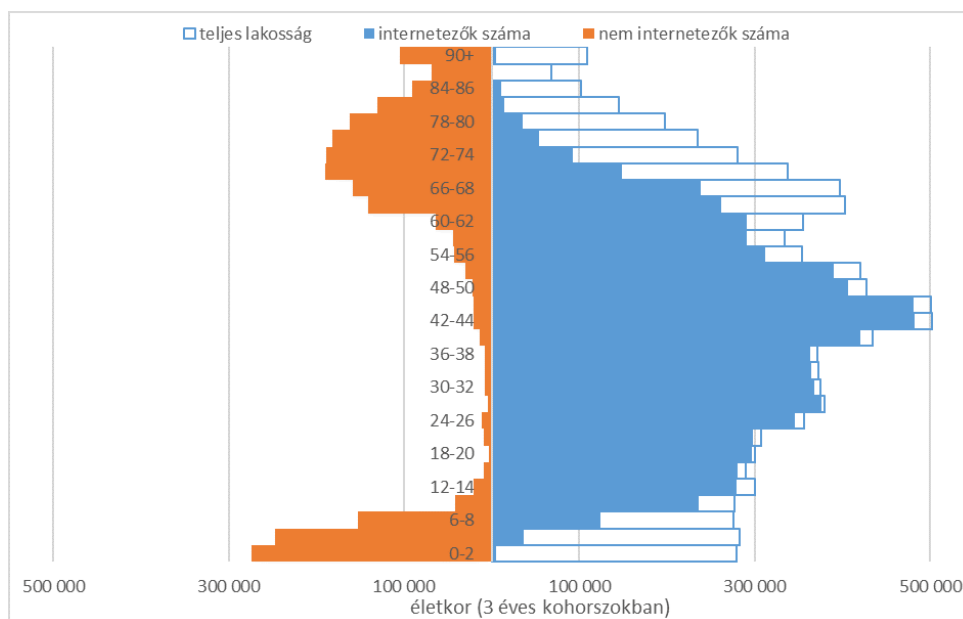
A gyermekek anélkül kerülnek fel az internetre, hogy tudatában lennének annak következményeivel. Az őket körülvevő környezet határozza meg milyen információk kerülnek róluk megosztásra az online környezetben, a „cybertérben”. A következőkben az internethasználati szokásokat mutatom be. Kik interneteznek és milyen célból teszik azt?

I. 2. 3. Internethasználati szokások

2023-ban az internethasználók száma globálisan 5,3 milliárd volt, azaz tulajdonképpen a világ lakosságának körülbelül a kétharmada csatlakozott a világháléhoz (Statista, 2023a). A vezetékes szélessávú előfizetések száma az elmúlt években folyamatosan nőtt, míg a vezetékes telefon előfizetések száma csökkent, ugyanis 2023-ban körülbelül 1,5 milliárd vezetékes szélessávú előfizetés volt világszerte (Statista, 2024b). A mobilinternet az elmúlt néhány évben egyre elterjedtebbé és népszerűbbé vált, mivel az okostelefonok minden eddiginél könnyebben elérhetőek és megfizethetőbbek. A mobilinternet ma már a világ teljes internetes forgalmának közel 60 százalékát teszi ki (Statista, 2023b). Az Eurostat által közzétett statisztikából olvasható, hogy az EU tagállamok háztartásainak internet-lefedettsége 2023-ban 95%-os

mutatóval rendelkezett (Eurostat, 2023), mely megfeleltethető a magyarországi adatokkal is, ugyanis már 2022-ben „96,7 %-ra nőtt a szélessávú infrastruktúrát elérő háztartások aránya” (MK, 2022, 12.p.). 2022-re a magyarországi háztartások 75 %-ában használtak helyhez kötött internetet, 74%-a pedig rendelkezett a mobilinternettel. 65 %-ot elérte azoknak a háztartásoknak a száma, ahol mindkét típusú internet jelen van (NMHH, 2022a).

Életkor szerinti megoszlás alapján érdekes adatokat olvashatunk el a NMHH 2021-ben végzett reprezentatív kutatásában (1. ábra). A kapott adatokból megállapítható, hogy Magyarországon a mintában szereplő családok szerint a 0-2 éves gyermekek 4 százaléka, míg a 3-5 éves korosztály 9 százaléka használja az internetet. Felmerül a kérdés, vajon a résztvevők mit értenek internet-használat alatt? Mit csinálnak a kisgyermekek az interneten? Feltételezhetően nem az aktív, hanem a passzív használatra vonatkozik az adat, tehát mesék, videók nézésével, internetről letöltött játékok használatával, esetleg videóhívások résztvevőiként, vagy akár az eszközök hang alapú vezérlésének irányításával lehetnek jelen az interneten.

1. ábra Kiderültek az internetezési szokások: a 2 éves gyerek és a 85 éves idős ember is használja a netet.
(forrás: NMHH, 2022b)

Rendszeres internethasználat tekintetében a 15–50 éves korosztály tagjai 97,1 százalékos adatokkal rendelkeznek. Az adott életkori tartományokat elemezve pedig a 18-20 és a 25-29 éves kor közötti egyének interneteznek a legtöbbet (NMHH, 2022b).

2023-ban a Statista által készített kimutatásból kiderül, hogy az internethasználat legnépszerűbb oka világszerte az **információkeresés** volt. Második helyre a barátokkal, családtagokkal való **kapcsolattartás** került, míg harmadik helyen a **hírekről**, eseményekről

történő értesülések találhatók (Statista, 2023c). Ugyanebben az évben az Eurostat arra az eredményre jutott, hogy az internet alapvetően egy kommunikációs eszköz. Az EU-ban internetezők 82%-a ugyanis az internetet telefonálásra, videóhívásra vagy azonnali üzenetküldésre használta (Eurostat, 2023).

A Kantar-Hoffman kutatócég 2023 februárjában megjelent kutatásában az online terekben történő aktivitást vizsgálták. A vizsgálatból kiderül, hogy a magyarországi 16-75 kor közötti lakosság mobiltelefonról és asztali számítógépről egyaránt internetezik, a kor előrehaladtával csökken az okostelefon használata. Az internetet leggyakrabban **e-mail-ezés**, a hír- és **információkeresés**, valamint a **kapcsolattartás** céljából használják (NMHH, 2023a).

Láthatjuk, hogy a kapcsolattartás alapvető jelentőséggel bír, amikor a felnőtt lakosság internetezési szokásairól beszélünk. A kapcsolattartás egyik eszközének pedig a közösségi média tekinthető. A legfrissebb felmérések szerint az 5,35 milliárd internet használó közül 5,04 milliárdan rendelkeznek közösségi média profillal (Statista, 2024c). A legnépszerűbb közösségi oldal pedig a **Facebook** havi 3 milliárd aktív felhasználójával. Második helyen a **YouTube** áll havi 2,4 milliárd felhasználóval, harmadik helyen pedig a **WhatsApp** és az **Instagram** áll 2 milliárdos aktív felhasználójukkal (Statista, 2024a).

Magyarország vezető közösségi platformja is a Facebook, mintegy 7,4 millió regisztrált felhasználójával (Statista, 2023d), mely adatok összevethetők az NMHH kutatásával, ahol a leggyakrabban látogatott közösségi portál szintén a Facebook. Ezt követően jelenik meg az Instagram, majd pedig a TikTok (NMHH, 2023a). A 15000 fős mintában résztvevő emberek 61%-a kifejezett közösségi oldalak látogatásának céljából lép fel napi szinten az internetre (2. ábra).

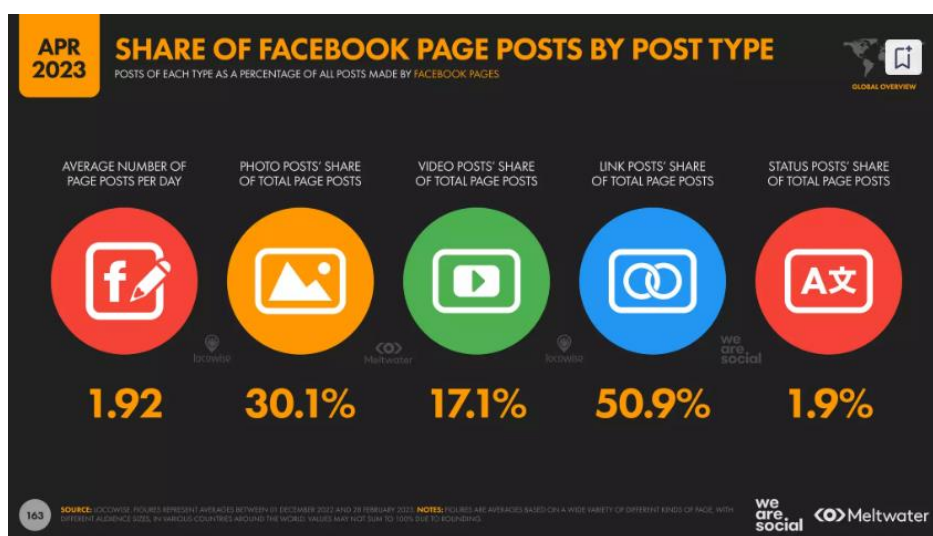

2. ábra Az internetezés célja. (forrás: NMHH, 2023a alapján [ld. 1. sz. melléklet] saját ábra)

I. 2. 4. Közösségi média

Ahogy a statisztikákból is kiderül a közösségi média, azon belül is a **Facebook** kiemelt jelentőséggel bír Magyarországon. Tekintetbe véve, hogy a lakosság nagy része napi szinten használja, illetve, hogy funkciói révén az alapellátást szolgáló intézmények is szívesen alkalmazzák kapcsolattartás céljából, érdemes részletesebben is megismerkedni vele.

A DataReportal 2023 áprilisában készített statisztikája alapján a Facebook aktivitást világszerte linkek (50,9%), fényképek (30,1%) és videók (17,1%) posztolása teszi ki (3. ábra).

3. ábra Share of Facebook page posts by post type. (forrás: DataReportal, 2023)

Kapcsolattartó, **fényképmegosztó tevékenységével** a Facebook lehetővé teszi, hogy az óvodapedagógusok és a szülők mindennapi kommunikációját segítse (mintegy digitális faliújság), illetve, hogy pillanatképeket, életeseményekről készült fotókat oszthassanak meg egymással. Ezt a tevékenységet legalkalmasabb módon zárt csoportok létrehozásával, működtetésével érhetik el.

A kidea 2022-ben 361 óvodáskorú gyermeket nevelő szülőt kérdezett meg a Facebook-használat óvodai körülményeiről. A válaszokból kiderül, hogy a magyarországi óvodák 90%-a tartja digitálisan a kapcsolatot a szülőkkel, 81%-uk Facebook zárt csoport alkalmazásával. 51%-uk Messengert (is) használ, és 49%-uk tart fenn nyilvános közösségi média felületet vagy weboldalt, ahova rendszeresen töltenek fel fényképeket az óvodai életről (ebből adódóan a gyermekekről is) (kidea, 2022).

Elgondolkodtatóak ezek az adatok, hiszen a Facebook névéhez 2004-es megalapítása óta számos botrány, veszély és kockázat fűződik. Először is a leggyakrabban felmerülő

problémát az álhírek terjedése okozza, de emellett a gyűlöletbeszéd megjelenése is visszatérő kérdés a platform kapcsán (Guld, 2022). Ami a kisgyermekek szempontjából is érdekes, a személyes adatok védelme, a feltöltött tartalmak kereskedelmi célú felhasználása. A 2018-as adatgyűjtési botrány óta, mikor is 50 millió felhasználó személyes adatai kerültek illetéktelen személyek kezébe (HVG, 2018) köztudott tény, hogy a Facebookra feltöltött tartalmak, még ha azok zárt csoportba is kerülnek be, már nemcsak a mi tulajdonunkat képezik, hanem az oldal üzemeltetőjét is. Mindezen ismeretek tudatában, mégis miért lehet ilyen népszerűsége a közösségi oldalaknak, miért töltünk fel képeket gyermekeinkről? Mi állhat a nagy mennyiségű óvodai fotókészítés gyakorlatának hátterében?

Az eddig megismert problémákon túl a Facebook pozitív és negatív hatásokkal egyaránt rendelkezik. Pozitívként említhető a gyors információszerzés, a naprakészség (például kedvelt előadóink, csoportjaink legfrissebb eseményeit gyakran itt találhatjuk meg elsőként). Ugyanakkor lehetővé teszi a kapcsolattartást is, hiszen a messzebb élő barátokkal, rokonokkal is képesek vagyunk napi szintű kommunikációt fenntartani. A különféle online gesztusok (like, emojik) pozitív hatást gyakorolhatnak a felhasználókra, csökkenthetik a magány érzését, segíthet bizonyos szociális készségek megalapozásában, fejlesztésében (Guld, 2022).

Jean Twenge ennek ellenkezőjét állítja, szerinte ugyanis a közösségi média használata a magányosság és a boldogtalanság kockázatát foglalja magában. Írásában több kutatás eredményére hivatkozva arra a megállapításra jutott, hogy minél többet használjuk a Facebookot, annál boldogtalanabbak vagyunk (Twenge, 2017). Tari Annamária a személyiségfejlődéssel hozza párhuzamba az online tér terjedését. Írásában a nárcisztikus viselkedés erősödéséről olvashatunk, mely egyre inkább háttérbe szorítja az empátiát és a kölcsönösséget (Tari, 2023). A cyberbulling is összefüggésbe hozható a Facebookkal, az empátia hiányával. A kifejezés tulajdonképpen online zaklatást jelent, mely rosszindulatú megjegyzések, sértő hozzászólások összességét jelenti, amelyek akár a sértett fél öngyilkosságához is vezethetnek (Aiken, 2022). Az online zaklatás nem tartozik a korosztály sajátosságához, azonban vegyük figyelembe, hogy iskolás korban a közösségi médiahasználat emelkedést mutat (EuKids, 2020). Az EuKids Online 2020-as kutatásában a negatív élményekről, online zaklatásról is beszámolnak a gyermekek. A kutatók arra az eredményre jutottak, hogy azon gyermekek között, akiknek van negatív online tapasztalata, a legtöbbükkel mindez néhányszor fordult elő, de nem gyakran. Országonként eltérő arányok mutatkoznak, míg Szlovákiában a gyermekek 7 százaléka számolt be negatív tapasztalatairól, addig Máltán mindez 45 százalékot mutat (EuKids, 2020).

I. 3. Óvodáskorú gyermekek az online térben

Az eddigiekben bemutattam az internet, az okoseszközök kultúraformáló erejét. Látható, hogy az információs társadalomban bekövetkezett digitalizáció nemcsak a felnőtt lakosságot érinti, hanem az óvodás-, iskoláskorú gyermekeket is. Az óvodáskorú gyermekek internetezési szokásaival viszonylag kevés kutatás foglalkozik, ám a téma korántsem elhanyagolható, hiszen a mai kor „digitális bennszülötteinek” (Prensky, 2001) szüleik lévén akár már 2 éves korukban is lehet digitális lábnyoma (Brito és Ramos, 2016; idézi: Hódi et al., 2022).

„Az elmúlt években a közösségi média számos új kulturális gyakorlatot honosított meg. Ezek közé a jelenségek közé sorolható a *sharenting* is” (Guld, 2022, 175.p.) A fogalom tulajdonképpen a szülők online magatartását jelenti, mely során kiskorú gyermekükről az ő beleegyezésük nélkül osztanak meg róluk tartalmakat (fényképeket, videókat). Mindezek nem feltétlenül zárt csoportokba kerülnek megosztásra, hanem akár az egész világ számára elérhető közelségbe. A fényképek pedig olykor kifejezetten kínos szituációkat örökítenek meg, vagy meztelenséget ábrázolnak, melyek nemcsak a felnövekvő gyermekek számára okozhatnak kellemetlen perceket, hanem akár gyermekpornográf visszaélések áldozataivá is válhatnak. Az INHOPE 2022-es beszámolója alapján 587 852 bejelentés érkezett gyermekkel szembeni szexuális visszaélést rögzítő tartalmakról, melyek közül 400 ezer bizonyult illegálisnak. Tízből kilenc felvételen 13 évnél fiatalabb gyermek, elsősorban kislány szerepelt (NMHH, 2023b). Jogi értelemben a különböző közösségi média platformok nem minősülnek médiaszolgáltatásnak. Ebből adódóan a felhasználókon sokkal nagyobb a felelősség, gyermekek esetében a szülőknél, pedagógusokon, az online környezet használatával együtt járó kockázatok csökkentésében (Méry, 2022).

Alapvetően amikor kisgyermekek online tartalomfogyasztásáról beszélünk, elsősorban nem a közösségi médiahasználat jut eszünkbe. Fontos megemlíteni azonban azokat az eszközöket, melyeken keresztül elérhetővé válhat számukra az online tér. Az IKT eszközök, okoseszközök vagy érintőképernyős eszközök használatával kapcsolatban találhatunk mind külföldi, mind hazai kutatásokat.

Egy 2018-ban megjelent felmérésben kutatók beszámolnak a 2013-2017 között végzett kutatási eredményeikről. 234 családot kérdeztek meg Európa 21 országában a 0-8 éves korosztály digitális eszköz-használatáról, és az online szerepvállalásukról. Legfontosabb megállapításaik közé tartozik, hogy a kisgyermekek digitális eszköz-használatát nemcsak a felnőttek (szülők, tanárok) digitális viselkedése befolyásolja – mely függ a technológiákkal

kapcsolatos nézeteiktől, személyes digitális kompetenciáiktól, társadalmi-gazdasági helyzetüktől, hanem az idősebb testvéreké is, különösen, amikor a kisgyermek megtanulnak kommunikálni a digitális technológiákkal (Chaudron, S., Di Gioia, R. and Gemo, M., 2018).

Az internethasználattal inkább az iskolás korosztályt lehet összefüggésbe hozni. 2020-ban az EuKids Online készített felmérést, melyben a 9-16 éves korosztály kerül bemutatásra. A kutatásban olvashatunk utalásokat kisgyermekkora, például, hogy a 6 éves gyermekek többségének már van tapasztalata a digitális technológiák terén. Elsősorban táblagépeket és okostelefonokat használhatnak, az érintőképernyő a navigáció közvetlensége és az alkalmazások játékosága révén szórakoztató az írni-olvasni nem tudó gyermekek számára (EuKids, 2020).

Magyarországon az Alfa Generáció Labor oldalán olvashatunk olyan kutatásokat, melyek kifejezetten a 2010 után született gyermekek kapcsolódását mutatja be a digitális eszközökkel, a médiatartalmakkal. A szülő-gyermek kapcsolat érzelmi életünk bázisa, hiszen szüleinkkel való kötődésünk meghatározza a későbbi kapcsolatainkat, viselkedésük mintát ad az élet minden területére. Az okostelefonok elterjedése a szülő-gyermek kapcsolatra is hatást gyakorolnak. Egy 2023-as tanulmány azt vizsgálta, hogyan hat a szülők problémás okostelefonhasználata a gyermekük fejlődésére. A kutatók arra az eredményre jutottak, hogy ha a szülőket a gyermekükkel történő interakció közben megzavarja telefonjuk, az negatívan hat a gyermek végrehajtó funkcióira. (Yang, X., Jiang, P., & Zhu, L., 2023; idézi: AGL, 2023) Fontos, hogy megfelelő kritikai érzéssel használjuk okostelefonunkat a gyermekek közelében.

Konok és munkatársai már egy 2020-as tanulmányukba leírták, hogy azok a gyermekek, akik rendszeresen használnak érintőképernyős eszközöket gyengébb tudatelméleti készségekkel rendelkeznek, mint nem használó társaik. Mindez azt jelenti, hogy empatikus készségük rosszabb, nehezebben tudják beleképzelni magukat a másik fél nézőpontjába (Konok et al. 2020). Az empátia hiánya pedig pontosan azokhoz a veszélyekhez vezethetnek, amelyek már megjelennek az idősebb generáció médiahasználatában: a nárcizmus, a zaklatás, az elidegenedés, és a depresszió.

Az eddigiekben bemutatott statisztikák okkal mutatják be a felnőtt lakosság internethasználati szokásait, hiszen a „3–7 éves korosztály veszélyeztetettsége a családon belül egyre nagyobb, a gyermekek kezébe kerülő digitális eszközök és az azokon keresztül elérhető ellenőrizetlen tartalmak miatt. A korosztály közvetlen oktatása a tudatos internetezéssel és digitális eszköz-használattal kapcsolatban kevésbé hatékony, helyette a szülőknél,

pedagógusokon keresztüli minta alapú viselkedésformálás vezethet eredményre” (MDOS, 2016, 141.p.).

I. 3. 1. Gyermekjogok a digitális világban

A gyermekek jogairól már a XX. század eleje óta foglalkozott a nemzetközi közösség. Az első világháború után a menekült gyermekek borzasztó helyzetére való tekintettel, a brit Eglantyne Jebb külön szabálygyűjteményt dolgozott ki 1924-ben. Ez volt a Gyermekek Chartája, mely a Genfi Nyilatkozatként vált ismertté. 1948-ban az ENSZ Közgyűlése elfogadta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, minekután 1959. november 20-án érvényre jutott a Gyermekek Jogairól szóló Nyilatkozat. 30 évvel később, 1989-ben fogadták el a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményt, melyet Magyarország 1991-ben ratifikált, s vált így kötelező erejűvé.

Magyarországon szintén 1991-ben történt az internet megjelenése. A kezdeti szakaszban azonban még nem jellemezte a háztartásokat az internet-hozzáférés. A hálózat terjedése, széleskörűvé válása elengedhetetlenné tette, hogy a gyermekvédelem kiszélesítse irányelveit, törvényhozási kereteit a digitalizáció irányába. Az Európai Unió először 2012-ben fogalmazta meg **gyermekbarát internet stratégiáját (BIK)**, melyet 2022-ben dolgozott át (**BIK+**), mivel 2012 óta drasztikusan megváltozott a gyermekek digitális technológiákhoz fűződő viszonya. A 8-16 éves gyermekek többsége naponta vagy majdnem mindig használja okostelefonját, és sok országban az interneten töltött idő majdnem megkétszereződött 2010-hez képest (EuKids, 2020). Csökken az életkor is, amikor a gyerekek elkezdik használni a digitális eszközöket. Ahogy a Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Digitális évtized a gyermekek és az ifjúság számára: a gyermekbarát internetre (BIK+) vonatkozó új európai stratégia, Brüsszel, 2022.5.11. COM/2022/212 végleges olvasható, „a BIK+ célja tehát az, hogy kiegészítse és támogassa a gyermekek online védelmére és készségeik fejlesztésére irányuló meglévő intézkedések gyakorlati végrehajtását, csakúgy, mint azon intézkedéseket, amelyek lehetővé teszik, hogy a gyermekek biztonságban élvezhessék és alakíthassák online jelenlétüket.”

2012 óta a jogalkotás egyéb szegmensében is találunk példát a digitális gyermekvédelem elősegítésére. Az **audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló irányelv (AVMSD)** 2018-as felülvizsgálatában például arra kötelezi a videómegosztó platformokat, hogy védjék meg a kiskorúakat a káros tartalmaktól, továbbá minden felhasználót az erőszakos, gyűlöletkeltő és jogellenes tartalmaktól (Kelemen, 2021). Szintén 2018-ban történt az **adatvédelmi rendelet (GDPR)** életbe lépése, mely a gyermekek személyes adatait különleges

védelmet igénylő adatoknak minősíti, ebből adódóan például a közösségi média platformokra Magyarországon 13 évnél fiatalabb gyermekek nem regisztrálhatnak (Európai Bizottság közleménye, 2022). Az átlag felhasználók számára pedig a szolgáltatóknak biztosítaniuk kell az ügyfelektől kapott adatok biztonságát, az általuk megadott információk titkosítását. A vállalatok ügyfeleiktől csak azokat az adatokat kérdezhetik meg, melyek feltétlenül szükségesek (Paál, 2018).

2022-ben került kidolgozásra, majd 2024. február 17-től lépett hatályba az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (**digitális szolgáltatásokról szóló rendelet**), mely kötelez minden online platformot a gyermekfelhasználók jogainak figyelembevételére. Olvasható a 46-os bekezdésben, hogy „azoknak a közvetítő szolgáltatóknak, amelyek elsősorban kiskorúakat céloznak meg [...], különös erőfeszítéseket kell tenniük annak érdekében, hogy szerződési feltételeik magyarázatát a kiskorúak számára könnyen érthetővé tegyék”. Kifejti továbbá, hogy a kiskorúakat meg kell védeni a zaklatástól, az erőszakos, pornográf tartalmaktól, valamint korlátozásokat ír elő a kiskorúakra gyakorolt bármilyen káros hatással szemben. A rendelet 28-as cikke **A kiskorúak online védelme** címet viseli, mely három bekezdésében az eddigi intézkedéseken túl előírja a kiskorúak magánéletének magas szintű védelmét, tiltja profilalkotáson alapuló hirdetések megjelenítéseit kiskorúak számára, valamint „az online óriásplatformoknak és keresőmotoroknak meg kell vizsgálniuk a szolgáltatásaikkal összefüggő rendszerszintű kockázatokat, ideértve a gyermekek védelmével kapcsolatos tényleges vagy előre látható negatív hatásokat is”. Mindemellett 2021-ben megjelent az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének legújabb kommentárja **a gyerekek jogainak digitális környezetben való érvényesüléséről**. Az érvényesülés megjelenhet az eszközökhöz való hozzáféréseben, mely segítheti a tájékozódást, a tanulástámogatást. Az információk közötti szelektálás megtanulása, az internet biztonságos használatának megtanítása az elsődleges és másodlagos nevelési színtérben résztvevő felnőttek feladata.

Magyarországon a **gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról** szóló 1997. évi XXXI. törvény rendelkezik a gyermekek jogairól. 2002-es törvénymódosítás során 6. §-a új bekezdéssel egészült ki, mely megfogalmazza, hogy a „gyermeknek joga van ahhoz, hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő, a magyar nyelv és kultúra értékeit őrző műsorokhoz hozzáférjen, továbbá, hogy védelmet élvezzen az olyan káros hatásokkal szemben, mint a gyűlöletkeltés, az erőszak és a pornográfia”.

Magyarország kormánya 2015 végén indította el Digitális Jólét Programját, melynek célja minden polgár „felkészítése a digitalizációra”. A Program keretén belül több stratégiát is kidolgoztak különböző gazdasági-társadalmi adatok mentén. Így készült el **Magyarország Digitális Gyermekvédelmi Stratégiája** melynek célja, hogy „elősegítse a gyermekek, a családok, a közösségek, a civil szervezetek, az oktatási intézmények és az állami intézményrendszer hatékonyabb felkészítését az értékteremtő internethasználatra. [...] A stratégia egyik kulcspontja, hogy a tudatos és biztonságos internethasználatához szükséges információk megfelelő módon eljussanak a gyermekekhez.” (MDGYS, 2015, 71-72.p.).

Gyermekjogi kérdésekkel, kifejezetten a digitális gyermekvédelemmel, az online élet veszélyeivel, elsősorban a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság foglalkozik. Általuk üzemeltetett szolgáltatás az Internet Hotline, melyhez a világhálón terjedő, kiskorúak számára káros, jogellenes tartalmakat lehet eljuttatni. 2023-ban összesített táblázatban mutatták be azokat a kategóriákat, amelyben a leggyakrabban sérülnek a gyermekek jogai (4.ábra).

4. ábra. Gyermekjogok a digitális térben is megilletnek. (forrás: Integrált Jogvédelmi Szolgálat, 2023 [2. sz. melléklet] alapján saját ábra)

A gyermekek ellátása, védelme, részvételhez való jogainak biztosítása elsősorban a család feladata. Napjainkban azonban, ahol a nevelési-oktatási intézmények részét képezi a digitális nevelés, a pedagógusok kompetenciájának egyik indikátora a digitális jártasság, nem lehet kizárólag a szülők felelőssége a gyermekek digitális nevelése. Útmutatókat és segédleteket

találhatunk a digitalisgyermekvedelem.hu¹, a gyerekaneten.hu², és a hintalovon.hu³ oldalakon. 2024 áprilisában pedig kifejezetten ebben a témában indul netcoach-képzést a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és az Apor Vilmos Katolikus Főiskola együttműködésében⁴.

A Hintalovon Gyermejk jogi Alapítvány szülőknek szánt javaslatában 10 pontban gyűjtötte össze miért ne posztoljunk a gyermekekről. Megjelenik benne a zaklatás, a visszaélés veszélye, az önértékelési zavar problémája. Kerülendőnek tartja a gyermekek fényképének megosztását a pozitív visszajelzések reményében, mivel ezáltal eszközzé válhat a gyermek. Felhívja a figyelmet a tökéletes pillanatok álvalóságának ábrázolására. Kiemeli, mindezen tevékenységek mennyire rossz példával járnak a biztonságos internethasználatra. A felnőtt pózok szexualizálják a gyermeket, elmosódnak a magánélet határai. Ha a gyermekről akarata ellenére készül fénykép, kényszerítésnek minősíthető (Hintalovon, 2020).

1. NÖVELI A KORTÁRS ÉS A FELNÖTT–GYEREK ZAKLATÁS KOCKÁZATÁT
2. NE TEREMTSD MEG A VISSZAÉLÉS LEHETŐSÉGÉT!
3. ÖNÉRTÉKELÉSI ZAVAR ALAKULHAT KI
4. A POSZTOLÁS HATÁSSAL LEHET A TESTKÉPRE
5. A GYEREK NEM BIODÍSZLET
6. A GYEREK FOTÓJA NÉLKÜL NINCS IDEÁLIS CSALÁD?
7. ROSSZ PÉLDA A BIZTONSÁGOS INTERNETHASZNÁLATRA
8. SZEXUALIZÁLJA A GYEREKET
9. ELMOSÓDIK A MAGÁNÉLET HATÁRA
10. KÉNYSZERÍTÉS: NE FOTÓZD, HA NEM AKARJA

5. ábra Miért ne posztolj a gyerekről. (forrás: Hintalovon Alapítvány alapján saját ábra)

Az említett kutatásokból is kiderül, hogy a kisgyermeknek is van kapcsolatuk a digitális eszközökkel, az internettel. Kutatásomban egy olyan területet vizsgállok, melyről a gyermekek életkorukból (a közösségi médiába történő regisztrálás minimális életkora 13 év, illetve írni-olvasni nem tudó egyének számára szinte lehetetlennek tűnő feladat a platform használata) adódóan semmilyen ismerettel nem kellene rendelkezniük.

¹ <https://digitalisgyermekvedelem.hu/itu-cop/> (2024.03.10.)

² https://gyerekaneten.hu/tema/Van_eszkoz_a_kezedben (2024.03.10.)

³ <https://hintalovon.hu/termek/online-zaklatas-kerdesek-es-valaszok-fiataloknak/>,
<https://hintalovon.hu/termek/neposztolj/> (2024.03.10.)

⁴ https://nmhh.hu/cikk/244846/NetCoach_osztondijas_felnottkepzeset_indit_tavasztol_az_NMHH (2024.03.10.)

II. A KUTATÁS BEMUTATÁSA

A szakdolgozat elméleti háttérében célom volt bemutatni, hogy a digitalizáció és az internet alapjaiban határozzák meg mindennapjainkat, hiszen egyre több háztartásban fellelhető az internetösszeköttetés. A felnőtt társadalom internethasználati szokásait az információszerzés és a kapcsolattartás jellemzi, utóbbit elsősorban online közösségi platformok használatával érik el. Ezek közül Magyarországon máig az egyik legnépszerűbbek között tartják számon a Facebookot, mely fényképmegosztási tevékenységével nemcsak az egyének közötti kapcsolattartást segíti elő, hanem különböző csoportoknak is lehetőséget biztosít a gyors vizuális tájékoztatásra. Noha az online tér, a közösségi média a felnőttek számára lett tervezve, a fényképek útján a gyermekek is részeseivé válhatnak. A szülők és a pedagógusok gyakori fényképkészítési és -megosztási tevékenységükkel mintát állítanak fel a felnövekvő gyermekek számára. Az utánzás útján történő tanulás pedig nemcsak a való életben alakíthatja a gyermekek viselkedésattitűdjét, hanem a cybertérben is.

Kutatásom egy olyan területre terjed ki, melyről a gyermekeknek csak közvetett úton, a felnőttek által használt internetes tevékenységeken keresztül lehet fogalmuk. Azt vizsgálom, milyen szerepet tölt be az óvodai és családi nevelésben a közösségi média, hogyan viszonyulnak a felnőttek a gyermekekről készített fényképek internetre való feltöltéséhez és megosztásához, valamint mindezen cselekedetek hogyan alakítják a gyermekek ismereteit a fényképkészítés folyamatáról.

II. 1. A kutatás célja

A feltáró jellegű kutatásom célja az adott korcsoport gondolatainak, ismereteinek bemutatása a fényképkészítés és megosztás lehetőségeiről, illetve betekintést enged a korosztály elsődleges és másodlagos nevelési színterében résztvevő felnőttek szokásairól, gondolatairól, a digitális neveléssel kapcsolatos véleményéről.

II. 2. Előfeltevés

Előfeltevésem, hogy az óvodáskorú gyermekek rendelkeznek ismeretekkel a közösségi média felhasználási lehetőségeivel kapcsolatban - kiváltképp az online fénykép- és videómegosztás tekintetében. Bár ők nem aktív felhasználói, mégis aktív szereplői ezen felületeknek.

A közösségi média, azon belül is a Facebook használata az óvodai élet mindennapi gyakorlatának részét képezi. A pedagógusok és a szülők online magatartása, fényképmegosztó tevékenysége hatással van az óvodáskorú gyermekek ismereteire.

II. 3. A kutatás fő kérdései

- Hogyan vélekednek az óvodások a róluk készült képek útjáról?
- Milyen szerepet tölt be a közösségi média, azon belül is a fényképkészítés a családi, óvodai életben?
- Hogyan vélekednek az óvodapedagógusok a fényképkészítés óvodai gyakorlatáról, miért töltöttek fel az internetre fényképeket a pedagógusok óvodáskorú gyermekekről?

II. 4. A kutatás módszerei, az eljárás menete

A kutatás során kvantitatív és kvalitatív módszereket egyaránt alkalmaztam. A módszerek kiválasztásánál figyelembe vettem a minta nagyságát, az időbeli tényezőket, az adott korcsoport egyéni sajátosságait, valamint a kutatás céljait. A mesekeretbe ágyazott félig strukturált interjú (3. sz. melléklet) által lehetőségem nyílt megismerni a gyermeki gondolatokat a fényképkészítés menetéről, közösségi médiáról szerzett ismereteikről. A fókuszcsoporthoz tartozó interjú, valamint a szülői kérdőív elsősorban azokra az ismeretekre, véleményekre kérdez rá, melyek az eszközök használatának és az online tartalmak tudatos fogyasztásának lehetőségeit célozzák meg.

2023 októberében és novemberében óvodapedagógusokkal fókuszcsoporthoz tartozó interjút készítettem (4. sz. melléklet), kérdezési stratégiámat félig strukturált kérdések jellemezték (Síklaki, 2006). Céлом az volt, hogy feltérképezsem a kutatásban résztvevő pedagógusok ismereteit a digitális eszközökről, megismerjem gondolataikat a közösségi médiahasználatról. Az interjút kétszer folytattam le, elsőnek P és M óvodában, ahol összesen 7 pedagógus vett részt a beszélgetésben. Második esetben N óvodában 4 személy bevonásával készült az interjú. Mindkét esetben az alanyok azonos munkahelyi körülményei, szubjektív élményei tették lehetővé a közös gondolkodást adott témáról. Ügyeltem rá, hogy a vezetők és a beosztottak ne kerüljenek egyazon időben megkérdezésre. Ebből adódóan a két vezetővel kétszemélyes, félig strukturált interjút folytattam le közvetlenül a fókuszcsoport megkérdezése után.

Az interjúkérdések felépítése követte a vezérfonalat, *vagyis a közösségi média használata az óvodában* témát. Bemutatkozás során tájékoztattam a résztvevőket az interjú menetéről, várható hosszáról. Felhívtam a figyelmet a vélemények tiszteletben tartására, az

adatfelvétel és adatkezelés módjáról. Az interjúk során hangrögzítés történt. Mindkét esetben szubjektív tapasztalataim megelőzték az adatfelvételt, hiszen több évnyi ismerettséggel léptem be az intézményekbe.

Első kérdésként az alanyok életkorát és munkában eltöltött éveit kérdeztem meg. Ezt követően papírt és filctollat osztottam ki, melyre feljegyezték azon digitális eszközöket, melyeket ismernek, illetve melyek használatát rendszeresen szorgalmazzák mindennapi munkavégzésük során. Ezzel a kérdéskörrel egy tágabb kontextusba helyeztem az engem érdeklő témát, ezáltal megalapoztam a gondolatmenetet, továbbá lehetőséget adtam a kutatás szempontjából lényeges téma rákérdezés nélküli felvetésére.

Az eszközismeret feltérképezése után kifejezetten a közösségi médiahasználatra került a hangsúly, elsősorban a szülőkkel történő online kapcsolattartásra *Használtok-e bármilyen eszközt, közösségi felületet a szülőkkel való kapcsolat fenntartására? Használjátok-e munkával kapcsolatban a különböző közösségi platformokat?* kérdések feltevésével. Ezután a témát kibővítve a gyermekekről készített fényképekre tereltem a fókusz, melyeket videók bemutatásával tettem kibonthatóbbá. A videókon óvodáskorú gyermekek láthatók, akik otthoni, illetve intézményi keretek között rögzítésre kerültek és a világhálóra feltöltve mindenki számára láthatóvá váltak. Az otthoni videók viccesnek, ugyanakkor intimnek mondhatók, míg az intézményi felvételek tanulást támogató módszereket, jó gyakorlatokat tartalmaztak. Noha a témám a fényképek köré épült, a videók megtekintése nem rontott az értelmezés kimenetelén. Célom az volt, hogy a pedagógusok elgondolkodjanak a kisgyermekek digitális lábnyomán, az online tartalommegosztás problémakörén. A vizuális élmények segítették a pedagógusok szabad gondolatáramlását.

Befejező gondolatként megkértem a pedagógusokat, hogy jellemezzék a gyermekeket adott szempontok szerint (énkép, önkontroll, figyelem, képzelőerő, időérzés, játék). Ezt a kérdést azért tettem fel, mert olyan indikátorokat jelöl meg, amelyek a tudatos médiahasználat és-fogyasztás megalapozását teszik lehetővé. Az első csoportos beszélgetés után azonban a kérdés nem azt a hatást váltotta ki, mint amit reméltem, ezért a második esetben nem tettem fel. Zárásként mindkét esetben *Milyennek képzelitek el a jövő óvodáját?* kérdést tettem fel, számítva egy tovább gondoló, az addig elhangzottakra reflektáló véleményekre. Összesen 8 főkérdést fogalmaztam meg, melyeket alkérdésekkel egészítettem ki.

A vezetői interjúk hasonló gondolatmenetet követve félig strukturált kérdéseket tartalmaztak. A kérdések kitérnek a vezetők által az óvodai életben megengedett

digitális eszköz-használatra, a Facebook csoportok beállításaira, szabályozására, a vezetők szerepére, feladatára a gyermekekről készített online fényképmegosztás körülményeire. A kérdések egymásutániségében felfedezhető a fókuszcsoporttal készített interjú felépítése: bevezető kérdések után a téma tágabb, majd szűkebb értelmezése következett, kiemelve az adatkezelési irányelveket. Videók levetítése ebben az esetben is megtörtént. Összesen 16 kérdést fogalmaztam meg, de a beszélgetést egy-egy téma részletes megértése céljából az interjú lefolyása alatt segítő kérdésekkel egészítettem ki. A kutatás ideje alatt hangfelvétel készült, melyhez a résztvevők engedélyüket adták.

2024 januárjában történt meg a szülői tájékoztatás, az adatkezelési nyilatkozat és szülői hozzájárulás aláírása. Miután ez megtörtént, a kutatást a gyermekekkel készített vizsgálattal folytattam.

A kutatás két egységből állt össze: egy mesei részből, valamint az azt követő, azt átvezető rajzos tevékenységből. A módszerek kiválasztását az adott korcsoport életkori sajátosságai határozták meg, hatással voltak rá a 2021-ben és 2022-ben prezentált DigiMini kutatások (DGYS, 2021. DGYS, 2022).

Mesekeretbe ágyazottan félig strukturált interjúkérdéseket fogalmaztam meg, melyek a történet egy adott pontján a főhős szájából hangoznak el, s melyek megválaszolására a gyermekek segítségét kéri. A mese egy velük egyidős kislányról szólt, akinek van néhány élménye a fényképezésről; hol róla készítenek képet, hol elgondolkodik a fényképkészítés folyamatáról. A történet mesélése közben a szereplő kiszól a gyermekekhez, akik válaszaikkal alakíthatják a történet menetét, segíthetnek a főhősnek. A kérdések a következő témákat érintették:

- Ki készíthet fényképet a gyermekekről? Kinek szabad megengedni, hogy lefényképezzen bennünket?
- Milyen érzés, ha lefényképeznek?
- Hova kerülnek a rólunk készített képek?
- Ki láthatja a rólunk készített képeket?
- Mit jelentenek a fogalmak: Facebook, megosztás, szelfi, feltöltés.

A mesét követően rajzos tevékenység következett, melynek témáját a mese adta: mi lehet az az iskolásoknak szánt ajándék, amivel a szülők meglepik nagycsoportos gyermeküket

születésnapján. A tevékenység alatt lehetőségem nyílt azokat a kérdéseket feltenni, melyek a mese folyamán nem kerültek előtérbe, például a saját magunkról készített fényképek témája.

Összesen 75 tipikus fejlődésmentű gyermek vett részt a vizsgálatban (M=19, N=26, P=30). Alapvetően hármassával léptek be egy általam berendezett, csendes terembe (egy-egy esetben kettő, illetve négy gyermeket vittem be a kutatási szobába). Az általam bevitt eszközök között szerepelt egy puha pléd, közepén 4 plüssel, és egy babával. A terem végében pedig egy kihelyezett asztalon papírokat és ceruzákat készítettem elő, ahová a gyermekek a mese után helyet foglaltak. A kutatásra előzetesen 15 percet tűztem ki, melyben mind a mesére, mind a rajzolásra elegendő időt tudtam biztosítani. Fontosnak tartottam, hogy a rajzok akkor legyenek készen, amikor a gyermekek úgy gondolják. A kutatás ideje alatt hangfelvétel készült.

2024 februárjában, miután a gyermeki gondolatok rögzítésre kerültek a szülői kérdőív került kiosztásra (5. sz. melléklet). A 75 kitöltött kérdőív összesen 17 kérdést tartalmazott, melyek közül 13 nyíltvégű és 4 zártvégű kérdésként lett megfogalmazva (a kutatási módszerről részletesebben Csíkos Csaba írásában olvashatunk, Csíkos, 2020). A nagyarányú nyíltvégű kérdések a kitöltők szabad gondolatáramlását tették lehetővé, illetve az adatok elemzésénél lehetőségem nyílt saját szempont szerinti csoportokat megfogalmazni (az életkorokra is nyíltvégű kérdés formájában kérdeztem rá, a csoportosítás, életkori felosztás pedig a beérkező válaszok tükrében valósulhatott meg).

A bemutatkozás után megjelöltem a témát (közösségi médiahasználat), majd a gyermekekről készített képek felől érdeklődtem (1-3., 4-8. kérdés). A 9-10. kérdés a gyermekek saját magukról készített fényképek lehetőségeit elemzi, majd a 11. kérdés 12 eldöntendő, zártvégű kérdést tartalmaz, mely pontosítja a korábbi kérdéseket. A 12-13. kérdés a digitális neveléssel foglalkozik, a 14-16. kérdések azokat a szociodemográfiai kérdéseket tartalmazza, melyek hatással lehetnek az óvodáskorú gyermekek digitális eszköz használatára, internetezési szokásaira. A magyar statisztikák és kutatások a szociodemográfiai adatai közül 4 rizikófaktor, befolyásoló tényezőt fogalmaznak meg, melyek hatást gyakorolhatnak a kisgyermekek médiahasználati szokásaira, a családok digitális eszköz használatára: a szülők életkorát, az iskolai végzettségüket, a lakóhely településméretét és az anyagi helyzetet (NMHH, 2023a; KOHORSZ '18, 2023). Kutatásom szempontjából a településméret és az iskolai végzettséges nem tartottam releváns adatnak, az anyagi helyzetet pedig etikai okokból nem kérdeztem meg. Az szülők életkorát, illetve az egy háztartásban nevelkedő testvérek életkorát azonban megkérdeztem. Előfeltevésem szerint az idősebb testvérek hatást gyakorolhatnak az óvodások közösségi médiahasználatának ismereteire, több lehetőségük van az okoseszközök

kipróbálására, megfigyelésükre, mely által árnyaltabb képet tudnak mutatni az online tartalommegosztásról. A 17. kérdés levezetésként szolgál, lehetőséget biztosít, hogy a kitöltő bármilyen észrevételt, érzelmi meggyőződést kiír hasson magából.

A kérdőív papíralapon került megosztásra, egyhetes kitöltési időintervallumot biztosítva. A kitöltés 10-15 percet vett igénybe a kitöltőtől. A beérkezett válaszokat Google Űrlapra vezettem át az eredmények értékelése céljából.

II. 5. A kutatás mintája

II. 5. 1. Mintaválasztás szempontjai

A kutatást három városi óvodában végeztem el (M, N, P óvoda), mind a három önkormányzati fenntartású, óvoda. Ezek közül kettő közös igazgatás alá tartozik, az ÓNOAP szerinti alapfeladatot lát el. A harmadik óvoda autizmus spektrumzavarral diagnosztizált gyermekek integrálást vállaló óvoda, tehát az alapfeladatokon túl sajátos nevelésű igényű gyermekeket is fogad. M és P óvoda három- és négycsoportos intézmény lévén összesen 1 fő függetlenített óvodavezetőt, 7 fő óvodapedagógust, 7 fő dajkát, 7 fő pedagógiai asszisztenst, 1 fő óvodatitkár és 4 fő technikai dolgozót foglalkoztat. N óvoda háromcsoportos intézmény lévén 6 fő óvodapedagógust, 3 fő dajkát, 1 fő pedagógiai asszisztenst, 1 fő gyógypedagógiai asszisztenst és 1 fő technikai dolgozót foglalkoztat (6. ábra). M és P óvoda homogén csoportokat működtet, míg N óvodába heterogén csoportösszetételek jellemzőek. A három óvodába összesen 270 gyermek jár, közülük csak a nagycsoportos gyermekek vettek részt a kutatásban (n=75).

"M" óvoda	"N" óvoda	"P" óvoda
• 4 fő óvodapedagógus	• 5 fő óvodapedagógus	• 4 fő óvodapedagógus

6. ábra A kutatásban résztvevő pedagógusok óvoda szerinti megoszlása (forrás: Saját ábra)

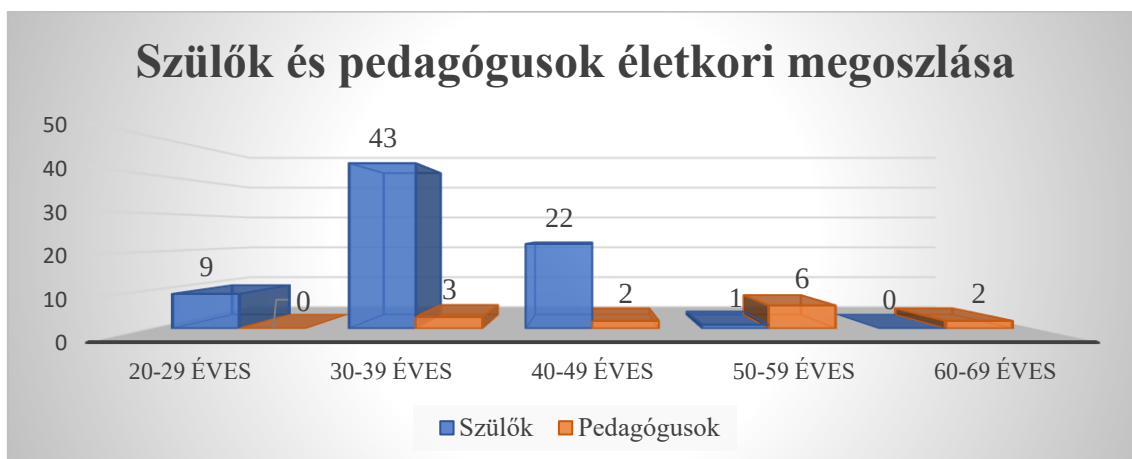
A gyermekek korcsoport szerinti kiválasztása és szűkítése szakmailag tudatos döntés volt. Életkorukból adódóan valószínűsíthetőbbnek tartottam, hogy érdemibb információkat fogok szerezni tőlük, mivel már nem érintette őket a beszoktatás időszaka, a beszédprodukciójuk is magasabb szinten állt fiatalabb társaikhoz képest. A kiválasztásra továbbá hatással volt a Digital parenting kutatás 7-16 éves gyermekekkel és szüleikkel című tanulmány 2020-as felmérése. Az akkor megjelent statisztikák ugyanis kimutatták, hogy 2017 és 2020 között megnőtt a hatéves gyermekek telefonbirtoklásának aránya (NMHH, 2020). Ezen

adatok tükrében feltételeztem, hogy az iskola előtt álló gyermekek nagyobb valószínűség szerint használnak okoseszközöket, kiterjedtebb információs rendszerrel rendelkeznek az eszközbe telepített funkciókról (többek között a kameráról, a fényképkészítés műveletéről), előbb találkoznak internetes tartalmakkal, mint fiatalabb társaik.

II. 5. 2. A minta bemutatása

A 75 gyermekkel történő vizsgálódást a szülők teljeskörű tájékoztatása előzte meg, mely során a beleegyezésüket adták a kutatásban való részvételhez (6. sz. melléklet). A legfiatalabb gyermek a kutatás időpontjában 5 éves 5 hónapos volt, míg a legidősebb a 7. életévet töltötte be. A fiúk és lányok megoszlása szinte azonos százalékat mutat, 38 lány és 37 fiú részvételével. A kutatásba azonban nemcsak a gyermekeket, hanem az őket nevelő szülőket, ill. gondviselőket és pedagógusokat is bevontam. Mivel a gyermekek tudástartalmait nem különíthetjük el a szülők ismereteiktől, így a kérdőíveket sorszámmal láttam el, ezáltal egymáshoz tudom kapcsolni a két csoportot. Az anonimitást azonban biztosítottam, neveket egyáltalán nem tartalmaznak az adatok. Értelemszerűen a családok az adott intézmény telephelyénél szolgáló városban élnek.

A 75 szülő, ill. gondviselő az adatkezelési tájékoztatás (7. sz. melléklet) megismerése után kérdőív formájában lett megkérdezve internethasználati szokásaikról. 70 nő és 5 férfi töltötte ki a kérdőívet, az életkori szórás magas 23 évtől 50 évig terjed. A kitöltők átlagéletkora 36 év, a 30-39 éves korosztály felül reprezentált, a kitöltők több, mint a felét adta (7. ábra).

7. ábra Szülők és pedagógusok életkori megoszlása, (forrás: Saját ábra)

A kutatásban résztvevő óvodapedagógusok (n=13) kivétel nélkül mind nőneműek voltak, átlagéletkoruk 51 év, a válaszadók közel fele 50-59 éves korosztály közé tehető (7. ábra). Az óvodapedagógusokat egyéni kóddal láttam el (8. sz. melléklet). Húszas éveiben járó

óvodapedagógussal nem készült adatfelvétel. Minden óvodapedagógus rendelkezik alapszakos pedagógusdiplomával, a két vezető továbbá a szakképzettségre épülő vezetői szakvizsgával. Lakóhelyük 1 fő kivételével megegyezik munkahelyük településével.

II. 6. Az adatfeldolgozás menete

Mivel a kutatás javarészt kvalitatív módszereket tartalmaz, elsődleges adatfeldolgozási módszerként tartalomelemzést használtam. Mind a gyermekekkel, mind az óvodapedagógusokkal készített interjú alkalmával telefonom segítségével készítettem felvételeket, melyek lehetővé tették a szó szerinti átírást. Szövegezéskor a valóságnak megfelelő mondatokat hagytam meg, ebből adódóan pontatlan megfogalmazások, esetleges nyelvtani hibák előfordulhatnak. Az óvodapedagógusokkal történő interjú során nem volt jelentősége a nonverbális jelzéseknek, így ezek külön nem kerültek feljegyzésre. Gyermekek esetében azonban a metakommunikatív elemek is jelentéstartalommal bírtak (például bólogatás vagy fejrázás), így ezeket az adatfeldolgozás során feljegyeztem, értelmeztem.

Az óvodapedagógus interjúkat Atlas.ti 24-es⁵ program segítségével kódoltam. A szövegek alapszintű kódolását végeztem el, ami leginkább a jellegzetes mintázatokra, összefüggésekre engedett következtetni. Először a szövegek kódolását végeztem el, melyeket fő kategóriákba soroltam. Ezt követően az elhangzottak alapján az összetartozó elemek mentén további alkategóriákat hoztam létre.

A gyermeki gondolatok elemzésekor szintén kódolást használtam, azonban a gondolataik nyelvi megformálatlansága, valamint a nonverbális jelek gyakorisága miatt papíralapon végeztem el. A gyermekeknek szánt fő kérdések mentén kategorizáltam az elhangzott válaszokat. Az így kapott értékekből vontam le következtetéseket. A gyermekrajzok elemzéséhez szintén tartalomelemzést használtam, mely során két szempont alapján vizsgáltam az elkészült alkotásokat.

- Milyen gondolatok kapcsolódnak a gyermekeknek az iskolakezdéshez?
- Megjelenik-e a telefon, mint ajándék az óvodások rajzaiban?

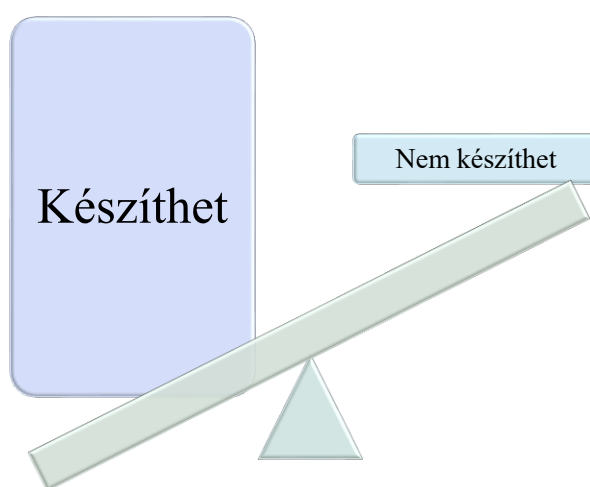
Kutatásom feltáró jellegű, a vizsgálat mintája és elemszáma alapján nem tekinthető reprezentatívnak, az így kapott eredmények bemutatásakor kerültem ezek általánosítását.

⁵ [ATLAS.ti Desktop & Web | Free Trial | Get started for free! - ATLAS.ti \(atlasti.com\)](https://atlasti.com/) (2024. 03. 12.)

III. KUTATÁSI EREDMÉNYEK BEMUTATÁSA

III. 1. Gyermeki gondolatok bemutatása a fényképek útjáról

Az általam elmondott mese 5 fő kérdés mentén mutatja be a gyermeki gondolatokat. Az első nagyobb problémakör gyermekjogi szempontból is érdekes adatokat tartalmazhat. Ki készíthet képeket a gyermekekről? A történet szempontjából egy „kedves arcú néni” kérdezi meg Pankát, hogy lefényképezheti-e, mert szeretné megmutatni az „otthon fekvő beteg gyermekének”. 67 igen és 8 nem válasz érkezett gyermeki részből (8. ábra)

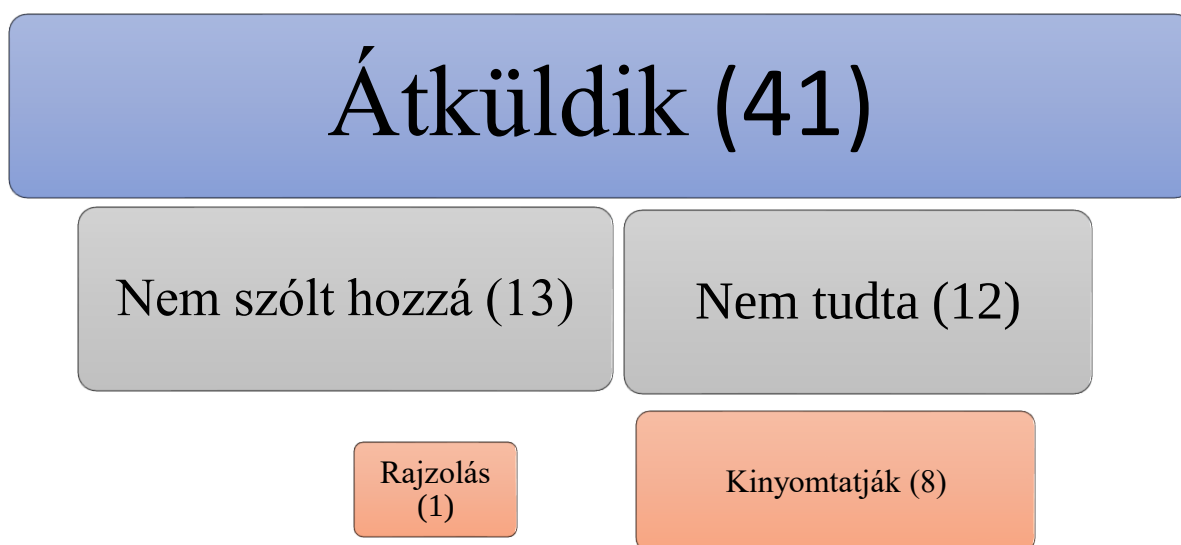
8. ábra Készíthet-e képet rólam egy idegen? (forrás: Saját ábra)

Az „igen” válaszok indoklásaként a gyermekek 3 esetben az ismeretlent kedvesnek, aranyosnak tartották. „*Azt mondtad, hogy aranyos*” (fiú 5 év, 6 hó). 7 esetben a kisfiúval való együttérzés miatt: „*megmutatja a kisfiúnak és boldog lesz tőle*” (lány 5 év, 7 hó) „*mert elküldi, és ettől megtanulja, hogyan kell homokvárat építeni*” (fiú 5 év, 7 hó), 3 esetben a homokvár szépségét emelték ki, 1 esetben a közeljövőben megrendezésre kerülő születésnap miatt, 1 esetben pedig a fényképek tartóssága miatt mondtak igent: „*azért, mert ha nem fotózzuk le a dolgunkat, örökre elfelejtjük egymást*” (lány 6 év, 5 hó).

A „nem” válaszok esetében három esetben történt indoklás. „*Inkább hívja át, ha meggyógyult a gyerek, ne képet készítsen.*” (lány 5 év, 8 hó). „*Inkább előbb kérdezze meg anyukáját.*” (lány 6 év, 3 hó). „*Én úgy gondolom, hogy idegenekkel ne beszélgessen, meg ne engedje, hogy fényképezkedjen.*” (lány 6 év, 5 hó).

A mesében a főhős minden esetben elfogadta a gyermeki válaszokat, az ő döntései alapján készült vagy nem készült kép róla. A mese folytatásaként a gyermekeknek az édesanya szerepébe kellett beleképzelni magukat. Mit érezhetett, mit mondhatott Panka anyukája, amikor megtudta kislánya döntését? A 67 „igen” válaszadó közül ketten jelezték, hogy a felnőtt ezzel nem ért egyet, négyen nem tudták, mit mondhatna erre. A 8 „nem” válaszadók közül egy gyermek jelezte, hogy Panka nem tette jól, hogy nemet mondott, az édesanya nem ért egyet a kislány döntésével. *„Anyukám megengedi, hogy lefényképezzen bárki, csak azt nem engedi, hogy mással elkóboroljak”* (lány 6 év)

A következő egység, kérdéskör a fényképek útját mutatja: hogyan láthatta Panka anyukája otthon azt, ami az óvodában történt? A 75 gyermekből nem mindenki válaszolt a kérdésekre (n=25), azonban a háromfős csoportokban mindig volt legalább egy gyermek, aki gondolataival hatást gyakorolt a többiekre is, előhívta emlékeiket a témában. Az adatok elemzésekor kulcsfogalmak mentén rendszereztem a gyermekek vélekedéseit (9. ábra). Az 50 válaszoló gyermek közül – arra a kérdésre, hogyan jut el egyik embertől a másikig a fénykép – 41 gyermek válaszában jelent meg az átküldi, elküldi, feltölti kifejezések. *„Óvó néni engem a telefonnal lefényképezett és rajta voltam és elküldte anyukámnak. Azt csak anya láthatja”* (lány, 6 év). További 8 gyermek a kinyomtatja, megcsinálja, papíron lett szavakat használta. *„Megcsinálják a papírt”* (fiú 5 év, 11 hó). *„Amikor lefényképeznek lesz egy örök emlékünks. És lehet, hogy ki fogjuk nyomtatni, mint amikor boboztunk, és ott is kinyomtattunk egy kis fényképet”* (lány 5 év, 8 hó). 1 gyermek számára a kép az, amit ő saját kezűleg készít: *„Én sokat szoktam rajzolni, és azokat a képeket apa mindig kirakja a kamionjába”* (lány 5 év, 8 hó).

9. ábra Gyermeki válaszok a fényképek útjáról. (forrás: Saját ábra)

Fontos megjegyezni, hogy az „elküldés” nem jelentette minden esetben a digitális eszközök használatát. A 41 gyermek közül 33-an gondoltak egyértelműen a telefonon küldött fényképekre, 3-an a telefonon és a papíralapon készített képeket egyaránt ismerték. *„Apukám lefotózta a telefonon, aztán ilyen kicsire feltöltötte [kezével mutatja], amit ki akart nyomtatni. Aztán kinyomtattuk és úgy feltettük a falra”* (fiú 5 év, 6 hó). 5 gyermek szerint postán küldik át a képeket egymásnak a felnőttek.

- *„Úgy, hogy készítenek ilyen papíron képet, és úgy küldik el nekik”* (fiú 5 év, 8 hó).
- *„Igen, és postán elküldik”* (fiú 5 év, 6 hó).
- *„Elviszi a postás”* (fiú 5 év, 8 hó).

Ha összevetjük az adatokat az 50 válaszadóval, azt láthatjuk, hogy a 41 gyermeken túl további 8 gyermek számára maga az eljutás folyamata nem ismert, a fénykép látható helye határozza meg a képek létezését, keletkezését. *„Lefotóztak minket és akkor volt ilyen óriási nagy kép és fölmágneseztük a hűtőre”* (lány 6 év, 5 hó). 1 gyermek pedig saját rajzát említette, amikor a képekről beszélgettünk.

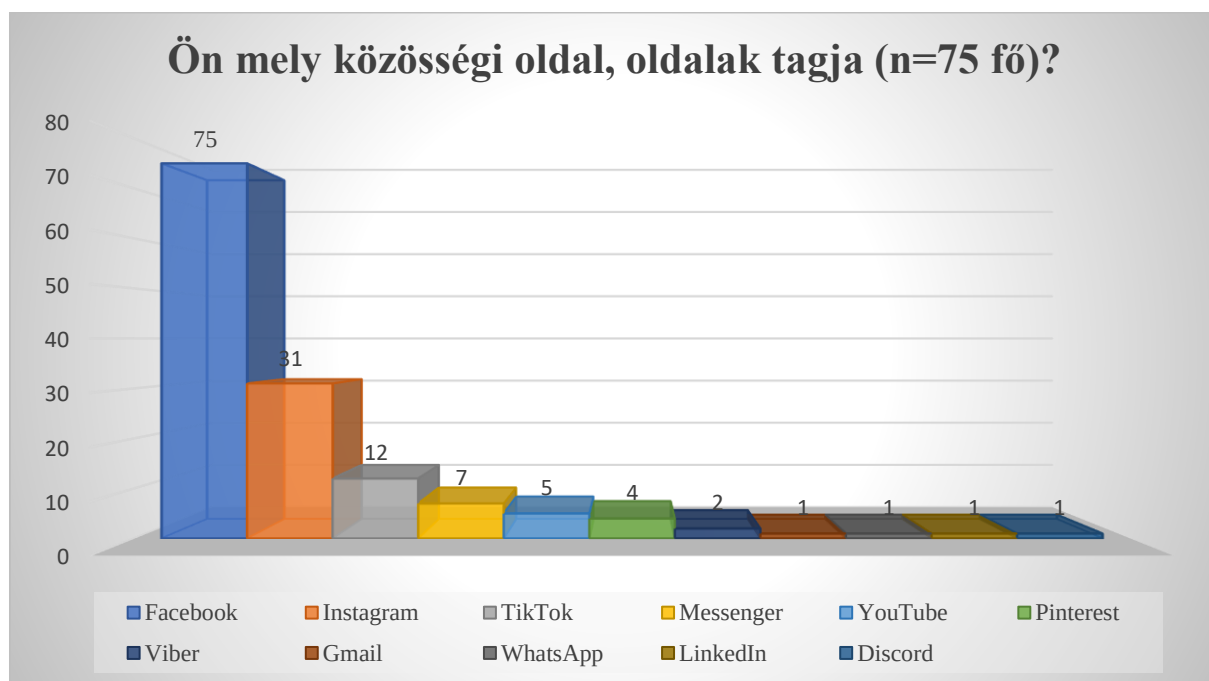
13 gyermek a mesélés ezen pontján már megemlítette a Facebook, illetve Messenger alkalmazásokat. *„Facebookon mindenkinek elküldik”* (fiú 6 év) *„Elküldi az óvó néni a telefonjáról. Lefotózza, Messengeren elküldi a fotót és utána átküldi anyának”* (fiú 6 év, 5 hó) *„Azért, mert felküldik a Facebookra szerintem”* (lány 5 év, 7 hó). Az interneten megosztott fényképek útjáról, kifejezetten a közösségi média működéséről 5 gyermek rendelkezett valós tudással, akik nemcsak azt tudták, hogyan lehet a képeket átküldeni egymásnak, hanem azt is, hogy ezekre más emberek is reagálhatnak. *„A Facebookra feltöltenek az emberek képet. Azért jó, mert akkor megláthatják, milyen szép. Nekem amúgy azt mondták az anya telefonján, hogy én nagyon szép vagyok, és nagyon sok lájkot kaptam, és írogattak, hogy milyen szép lány vagyok”* (lány 5 év, 7 hó). *„Átküldöd a telefonra. Lefotózod, és van ilyen képalbum a telefonon. Nekem is van egy iPhone 16-om. Van ilyen levél, arra rámész, aztán arra is, amit át akarsz küldeni, és akkor rámész arra a jelre [kezével megformál egy háromszöget], és akkor átküldi. De a Facebookon hangüzenetet is lehet küldeni”* (lány 6 év). Közülük 4 gyermeknek van legalább egy iskolás korú, nagyobb testvére, 2 gyermek birtokol saját okostelefont.

A történet előrehaladtával Panka anyukája is megválaszolja a kérdést: *„Facebookon benne vagyok egy csoportban, ahová feltöltötték és megosztották velem a képet.”* A mondat azzal a céllal hangzott el, hogy hívószavai által (Facebook, feltöltés, megosztás) további emlékeket, tapasztalati élményeket idézzenek fel a gyermekekben. A szavak 11 gyermekből

váltak ki valamilyen internetalapú és/vagy telefoncentrikus médiaélményt. „G. az összes mesét letöltötte az interneten pendrive-on” (lány 5 év, 5 hó). „Van ilyen a dinós videóban, csak ott azt mondják, hogy iratkozz fel a csatornára” (fiú 6 év). „Apának van tabletje, van rajta egy csomó videójáték. Van versenyes is” (fiú 5 év, 10 hó). „Én egyszer Just Dance-eztem, és kipörgetett valamit a tv, és azt elküldtem egy nagyon idegennek, nem magyar embernek” (lány 6 év, 10 hó). „Én csak a Netflixet ismerem, amin mese van” (lány 6 év).

III. 2. A fényképek és az internet kapcsolata

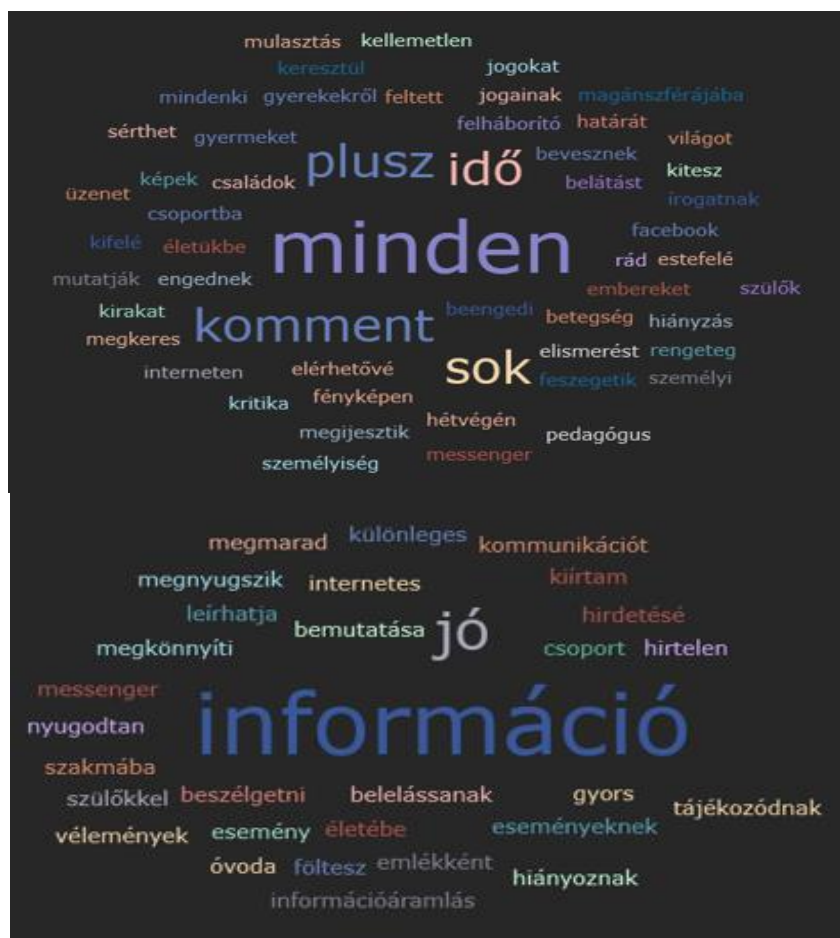
A megkérdezett szülők (n=75) 11 különböző közösségi oldalnak regisztrált felhasználói. Ezen belül egyértelműen a Facebook a legnépszerűbb (10. ábra), melyet nemcsak minden szülő, hanem minden óvodapedagógus (n=13) is a rendszeresen látogat. A pedagógusok továbbá működtetnek olyan zárt Facebook-csoportot, ahova képeket töltenek fel az óvadás gyermekekről (v.ö. Szülői kérdőív 11/8. kérdés). Ezek a képek rendszerint valamilyen eseményt (születésnap, ünnepség, kirándulás) örökítenek meg, de a mindennapi életből vett pillanatokat is gyakran mutatják be. A Facebook ismertségét a gyermekek számára tovább növelheti az a számadat, mely a szülői kérdőív 11/7. számú kérdésére érkezett válaszul: a válaszadó szülők közül ugyanis 28-an mindig megbeszélnek gyermekükkel, ha feltöltenek róluk egy képet valamely közösségi oldalra, 39-en nem, és 8-an tartózkodtak a válaszadástól.

10. ábra Szülők által használt közösségi oldalak. (forrás: Saját ábra)

A szülők az általuk megnevezett, különböző közösségi oldalakon legkevesebb 5 percet, legtöbbet 5 órát töltenek el, a beérkezett válaszok alapján (n=75) átlagosan napi 2 órát veszik igénybe. 45-en csak passzív tevékenységekről számoltak be, idejük nagy részét „olvasással, nézelődéssel” töltik. Az aktív felhasználók száma 15, akik kapcsolattartási, tartalommegosztási céllal látogatják meg rendszeresen az oldalakat. További 15 válaszadó mind aktív, mind passzív jelenlétről számol be, „beszélgetnek, bejegyzéseket lájkolnak és nézelődnek.”

A pedagógusok az általuk működtett Facebook-csoportokban információkat és fényképeket osztanak meg a szülőkkel. A közösségi média-használattal kapcsolatban pozitív és negatív jellemzőket egyaránt felsoroltak (11.ábra). A gyors információszerzést mindenki pozitívként emelt ki (n=11). Negatívként élik meg azonban a rosszindulatú hozzászólásokat, azt, hogy a munkaidőjükön túl is rendelkezésre álljanak a szülőknek. „Megkeresnek bennünket akár hétvégén, akár amikor óvodai szünet van” (ÓP1). „Nálunk is volt sokszor probléma, hogy bizony hétvégén, vagy estefelé rád írogatnak, fel is hívnak különböző problémákkal, akkor is, ha éppen tudják, hogy otthon vagy betegállományban” (ÓP6).

11. ábra Pozitív (fent) és negatív (lent) jelzők a Facebook használatával kapcsolatban. (forrás: atlas.ti felhasználásával saját ábra)

A pedagógusok fényképkészítési szokásai eltérő jellemzőkkel bírnak. Mivel a három intézményből kettő közös igazgatás alá tartozik, így ezekben az óvodákban mutatkozik hasonlóság. Gyakoriságot nézve N óvoda csak különleges alkalmakkor készít fényképet a gyermekekről (születésnap, ünnepség, témahét). *„Mondjuk volt a projekthét, azt lefotóztuk, átküldjük az SZMK-nak és Ők töltik fel a csoportba”* (ÓP8). M és P óvoda a mindennapok során is lefényképezi őket. A csoportokba bekerül *„egy-két videó, vagy egy-két fotó, ami készül a mindennapjainkról. Ezt igénylik, szeretik is a szülők, hogy egy kicsit belelátnak a mindennapokba”* (ÓP6).

A pedagógusok elmondása alapján megjelenik a fényképkészítés azon aspektusa, amikor a fotó nem a gyermekeket ábrázolja, hanem az általuk készített műveket. *„Napi szinten egyáltalán nem készítünk képet. Van olyan, hogy egy jól sikerült építményt vagy egy teljesen kirakott kirakót lefényképezek, és aztán azt megmutatom a szülőnek”* (ÓP8). *„Nálunk ez most bevett szokás, hogy a gyermekek építenek valamit, és akkor megkérnek, hogy fényképezsem le, mutassam meg anyukájának. És akkor ez egy maradandó lesz, nincs az az érzete a gyermeknek, hogy most szét kellett rombolni az építményét”* (ÓP6).

A fényképek pedagógiai célú felhasználására M és P óvoda hozott fel példákat. *„Nekem volt olyan, hogy farsang előtt beszélgettünk a középsősökkel a tavalyi farsangról. És az egyik kisgyermeknek nem tudtuk felidézni, hogy mi volt a jelmeze. Akkor elővettem a képet, és együtt visszaneztük Nagyon jó volt, megnéztük a többieket is, hogy milyen volt a tavalyi farsangi jelmeze”* (ÓP9). *„Mi olyat is csináltunk, hogy lefényképeztük, amikor szétpakoltak, meg azt is amikor rendet raktak. Aztán megbeszéltük, melyik a szebb. Illetve a képek segítségével jegyeztük meg a játékok helyét, és ellenőriztük, hogy minden ott van-e, ahol lennie kéne”* (ÓP2).

A gyermekek online élete a fényképek által már nagyon korán elkezdődik. A válaszadók (n=73) közül 48-an ugyanis már gyermekük megszületésekor, legkésőbb a születés utáni első hétben töltöttek fel róluk fényképet (12. ábra), közülük 8-an már az ultrahang felvételt is megosztotta ismerőseivel. A fényképek láthatóságára a szülői kérdőív hetedik pontja kérdez rá. A válaszadók közül (n=74) 53-an ismerőseikkel osztják meg fényképeiket, egyéni beállításokról 16 szülő tesz említést, 1 valaki csak saját maga számára teszi láthatóvá a feltöltött tartalmakat, 3-an pedig nem töltöttek még fel fényképet. Egy valaki a kitöltés időpontjában nyilvános profilbeállításokat használt. *„Igazából bárki [láthatja]. Mielőtt nem volt gyermekem úgy gondoltam, ha már fenn van valaki közösségi oldalon, akkor miért korlátozza a fényképeket? Most már át fogom állítani, hogy csak ismerősök láthassák.”* (nő, 35 év).

Születésekor, az első egy hétben (48)

Egyéves kora előtt (14)

Egyéves korában (4)

Óvodás korában (2)

Nem töltött fel képet gyermekéről (5)

Nem válaszolt (2)

12. ábra Mennyi idős volt gyermeke, amikor az első képet megosztotta róla valamely közösségi oldalon? Szülõi válaszok. (forrás: Saját ábra)

A Facebook alapbeállítása szerint az aktuális profil- és borítókép nyilvános, vagyis minden felhasználó számára látható. A megkérdezett szülők (n=75) közül 50-en válaszoltak úgy, hogy igen, szerepelt már gyermekük a profilképükön, 25-en pedig nemet mondtak (1. táblázat). Az „igen” válaszok leggyakoribb okai között szerepelt a családi vagy közös fotó (n=19) jellege, a szülő büszkeség érzése gyermeke iránt (n=10), a jól sikerült kép (n=7) mivolta. A „nem” válaszok indoklásaként 9-en írták, hogy a profil a felnőtté, nem a gyermeké (n=9), 7 válasz esetében a képek nyilvános jellege miatti indoklás került kifejtésre. „Nem, mert a profilkép nyilvános, így bárki láthatja, lefényképezheti, visszaélhet vele” (nő, 32). „Nem, mert az mindenki számára hozzáférhető” (nő, 40 év). „Nem, mert még kicsinek tartom és nem az internetre való. Védem a személyiségi jogait” (nő, 41 év).

PROFILKÉPEN SZEREPLÉS INDOKLÁSA: IGEN, mert						
Családi/ Közös kép	Büszkeség- ból	Jól sikerült kép	Az életem része	Indoklás nélkül	Ismerősök- nek bemutató	Velem egyen- rangú
19	10	7	5	4	3	2
PROFILKÉPEN NEM SZEREPLÉS INDOKLÁSA: NEM, mert						
Az én profilom	Tudatos döntés	Nem osztott meg képet	Indoklás nélkül	Nem tartotta fontosnak	Üzleti profil	
9	7	4	2	2	1	

1. táblázat Szülõi indoklások gyermekeik profilképükön való szerepeltetéséről. (forrás: Saját ábra)

III. 3. A gyermeki válaszok a fényképek láthatóságáról

A gyermekek eltérő válaszokat adtak a fényképek láthatóságával kapcsolatban (n=75). Öt csoportba lehet beosztani a gyermeki gondolatokat. 31 gyermek nem tudta, ki láthatja a róluk készített képeket. 28-an tettek említést a családra, kifejezetten anyukájukra, akinek az óvó néni átküldi a róluk készített képeket. „*Nem láthatja mindenki, mert azt meg kell beszélni. Csak anyá, apa meg a tesók*” (lány 6 év, 5 hó) „*Feltettük a számítógépre. Azt csak mi szoktuk otthon nézni*” (fiú 5 év, 10 hó). 11 gyermek szerint az elkészített képeket csak az láthatja, akivel ismerősök vagyunk, illetve akinek mi magunk elküldjük (és azok nem csak a szűk családtagok lehetnek). „*Van olyan Facebook, ahol csak egy valakinek lehet átküldeni, van olyan Facebook, ahol kettőnek is lehet küldeni*” (lány 6 év). „*Mindenki láthatja, akivel bejelöljük egymást*” (lány 5 év, 7 hó). Hárman úgy gondolták bárki, illetve mindenki láthatja a róluk készített képeket. „*A Facebookon mindenkinek elküldik*” (fiú 6 év). „*Ha a telefonra átküldik a képet, akkor a világon mindenki láthatja, mi történik a farsangon*” (fiú 6 év, 3 hó). Kettő gyermek pedig kifejezetten a csoportot említette meg, azt a közösséget, melynek tagjai, és akikről közös fényképek készülhetnek. „*Szerintem az látja, aki a mi csoportunkba jár. Nem szoktunk a másik csoportba átmenni*” (fiú 5 év, 6 hó). „*Mindenki, akinek van kisgyereke és ide jár az óvodába*” (fiú 6 év, 2 hó)

III. 4. Fénykép önmagunkról

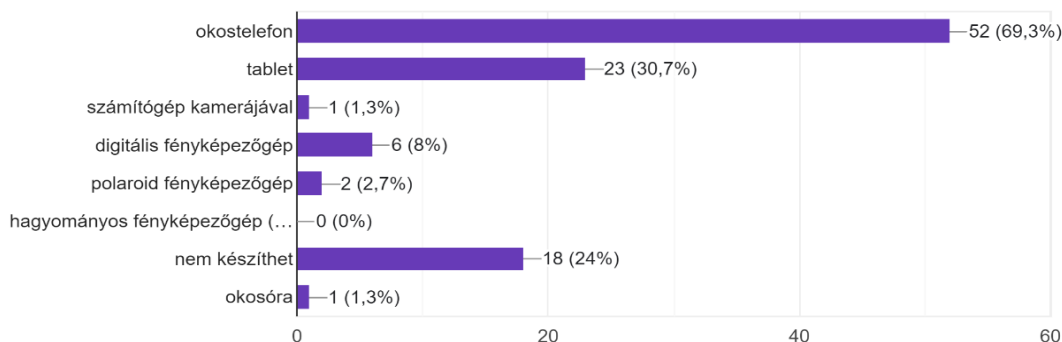
A gyermekekkel történő kutatás utolsó kérdésköre a saját magukról készített fényképezés lehetőségeit taglalja. A szelfi-készítés szülők által megtámogatott, ellenben az óvodákban ennek kipróbálására, megmutatására nincs gyakorlat. Az óvodákban a gyermekek nem használhatják a digitális eszközöket, csak a passzív befogadásnak adnak teret (n=13). Az eszközök aktív használói (okostelefon, televízió, projektor, laptop) kizárólag az óvodapedagógusok lehetnek, hiszen olyan eszközismerettel, technikai felszereltséggel nem rendelkeznek az intézmények, melyek a gyermeki cselekvést tennék lehetővé (például BeeBot).

Az általam megkérdezett szülők (n=75) közül 52-en engedik, 18-an nem engedik, hogy gyermekük képeket készítsen saját magáról (13.ábra). 5 esetben pedig vagy nem volt még rá példa, vagy kifejezetten a gyermeki visszautasítás tapasztalható „*Nem én nem engedem, hanem ő nem szeret fotózkodni*” (nő, 40). Az „igen” válaszok indoklásának hátterében 16 esetben a fényképek szórakozási lehetősége, 15 esetben különösebb indoklás nélkül, 13 esetben a fényképek általi tanulás (önismeret, eszközismeret), 7 esetben a gyermek szeretete saját magáról való fényképezés során, és 1 esetben a közös hobbi említése állt, mely kifejezetten

fényképezőgéppel történik, nem okoseszközzel. A szülők azért nem engedik gyermeküknek, hogy szelfit készítsen, mert nem adják oda az eszközt (n=10), nem látják értelmét (n=4), túl fiatalnak tartják a gyermeket (n=3), tartanak a visszaéléstől (n=1).

Milyen eszközökkel készíthet nagycsoportos gyermeke fényképeket? Több válasz is jelölhető.

75 válasz

13. ábra Milyen eszközzel készíthetnek képet a gyermekek? Szülői válaszok. (forrás: Google Űrlapok felhasználásával saját ábra)

25 gyermek számolt be arról, hogy szokott fényképeket készíteni, közülük 14-en saját magukat is fotózták már le. 1 gyermek mondta, hogy azért nem szokta lefényképezni magát, mert „anyukám nem engedi, hogy telefonozzak” (fiú 6 év, 3 hó). Érdekes egybeesés, hogy pont ez a gyermek volt az egyetlen, aki a rajzos tevékenységnél az iskolába készülő gyermeknek telefont ajándékozna (1.kép). „Csak akkor fogok kapni telefont, amikor iskolás leszek” (fiú 6 év, 3 hó) állt a rajz indoklásának hátterében.

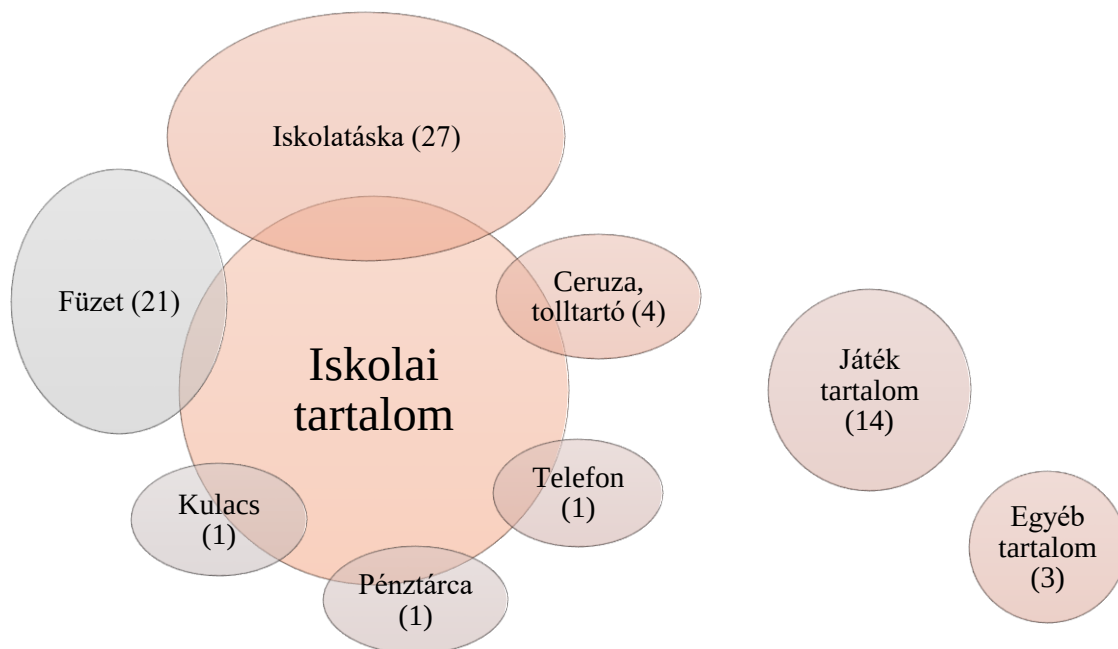
1. kép Telefon, mint születésnapi ajándék (forrás: Gyermekrajz)

III. 5. Gyermekrajzok értelmezése

Az elhangzott mese minden esetben egy kérdéssel zárult: mit kaphat Panka születésnapjára. Minden gyermek készített rajzot (n=75), a rajzokat tartalmuk szerint 9 csoportba tudtam osztani. 27-en táskát rajzoltak, 21-en füzetet, 14-en valamilyen játékot, 4-en ceruzákat, tolltartót, 3-3-an tortát, illetve nem a témába vágó gondolatokat jelenítették meg (például családi kirándulás), 1-1 gyermek pedig kulacsot, pénztárcát és telefont készített (14.ábra). A rajzok elemzésénél két kérdésre kerestem a választ: milyen gondolatokkal kapcsolják össze a gyermekek az iskolakezdést, illetve megjelenik-e rajzukon az okostelefon.

Összességében 55 gyermek az iskolakezdést saját tapasztalatai, elképzelései alapján az elvárható tartalmakkal kapcsolták össze (táska, füzet, ceruza). Az egyéni megoldások háttérében nagyobb testvér megléte, saját vásárlási élmények állhatnak. Ha minden csoportot megvizsgálunk, láthatjuk, hogy a játéktartalmú rajzok is nagyobb elemszámmal (n=14) rendelkeznek. Ezen rajzok közül 12 esetben iskoláskorú testvér hiánya tapasztalható.

Telefont csupán egy gyermek rajzolt. Számára az iskolakezdés összeköthető a telefonbirtoklással. Esetében szülei is az első okostelefont iskolás korában adnák, hogy „bármikor van valami, el lehessen érni” a gyermeket.

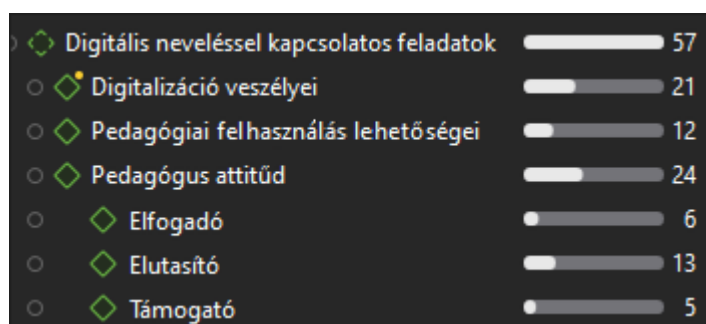
14. ábra Gyermekrajzok csoportosítása tartalom szerint. (forrás: Saját ábra)

III. 6. Vélemények a digitális nevelésről

Kinek a feladata az óvodáskorú gyermekek digitális nevelése? Hogyan viszonyulnak a pedagógusok és a szülők a gyermekek digitális neveléséhez?

A digitális nevelés több fogalmat is magában hordoz: egyrészt jelenti az eszközök technikai ismeretét, másrészt az eszközök által elért tartalmak tudatos használatát. A tudatosság azonban nagyon sok olyan készséget rejt magában, melyek nem akkor fognak kialakulni, amikor a gyermek először regisztrál egy közösségi oldalra. A kritikai gondolkodás, a kognitív értelmezés képessége, a felelősségteljes viselkedés már kisgyermekkorban is megalapozódik, melynek szerves részét képezi az óvodai nevelés, a pedagógusok kompetenciái.

A digitális neveléssel kapcsolatos feladatokat a kutatásban résztvevő óvodapedagógusok válasza alapján (n=57) három nagyobb kategóriába tudtam sorolni (15.ábra).

15. ábra Digitális neveléssel kapcsolatos feladatok. (forrás: atlas.ti felhasználásával saját ábra)

Az első csoport a digitalizáció veszélyeit nevet kapta, mivel ebben a kategóriában kerültek kifejtésre azok a gondolatok (n=21), amelyek a pedagógusok szerint problémát okozhatnak a gyermekek fejlődésében. Ez a kategória azért került bele a digitális neveléssel kapcsolatos feladatok halmazába, mivel a feladatok meghatározásához először a problémát kell felismerni. „A gyerek fejlődését gátolja az elektronikus eszközök otthoni használata” (ÓP10). „A gyermekek figyelme abszolút nem leköthető” (ÓP11). „Vannak, akik a magánszférájába amennyire beengedik a világot az interneten keresztül az már sok” (ÓP5).

A második kategóriába a digitális eszközök pedagógiai felhasználásának lehetőségei kerültek (n=12). A fényképkészítés bevonására az óvodai nevelés folyamatába már írtam példákat, azonban a válaszadók a beszélgetés folyamán kitértek saját tudatos eszközhasználatukra is. Eszközismeret tekintetében mind az óvodában, mind az otthonokban népszerű eszköz az okostelefon (16.ábra). Az okostelefon számos olyan funkciót tartalmaz,

amely lehetővé teszi a pedagógiai gyakorlat kiegészítését. Mindez az óvodapedagógusok tudatos eszközhasználatát erősíti. „Beraktam a telefonra zenét és táncoltunk” (ÓP4). „Nálam azért jött föl a telefon, mert amíg a pályám elején volt mondjuk egy CD lejátszónk [...] addig ma ott az okostelefonom. Megúszok egy kört, nem töltögetek le, hanem egyből tudom lejátszani akár egy éneket, akár valami zenét” (ÓP11). „Amikor kérdés merült fel akkor pikk-pukk beírtam a keresőbe és rákerestem dolgokra. A telefonokban most már van olyan funkció, hogy mondjuk kint vagyunk az udvaron és nem tudjuk, hogy az milyen bogár, akkor csak megnyitjuk az alkalmazást, és rákeresünk az interneten a bogár képe alapján” (ÓP7).

16. ábra Pedagógusok (balra) és szülők (jobbra) válaszai a leggyakrabban használt digitális eszközökről (forrás: atlas.ti, wordclouds.com felhasználásával saját ábra)

A harmadik kategóriába az óvónők digitális neveléssel kapcsolatos attitűdje került, vagyis azok a megfogalmazások, mely alapján támogató (n=5), elfogadó (közömbös) (n=6) vagy elutasító (n=13) megnyilvánulásokat tettek. A digitális neveléssel kapcsolatban az óvodapedagógusok többsége elutasítóan nyilatkozott, azaz úgy tartják, hogy ez a feladat egyértelműen a szülőké. Bizonyos esetekben élnek a tanácsadás lehetőségével, de alapvetően nem tartják feladatuknak a digitális nevelést. „Mi csak azt tehetjük, hogy a gyermek fejlődése szempontjából elmondjuk az érveinket, hogy miért nem ajánljuk az eszközhasználatot, főleg azoknál a gyermekeknél, akiknél azt tapasztaljuk, hogy csak ez az otthoni tevékenység” (ÓP13). „Ahogy haladunk évről évre, egyre inkább azt látom, hogy a gyermekeknek egyre nagyobb hozzáférést biztosít a család ezekhez az eszközökhöz. Tehát nagyon könnyen el tudom képzelni, hogy a jövőben erről a témáról az óvodának is kötelezően állást kell foglalnia” (ÓP12).

A kutatásban résztvevő szülőkkel többnyire nem beszélgettek az óvodapedagógusok a digitális nevelésről (n=39). A szülői kérdőívben nyíltvégű kérdésként szerepelt a gyermekek digitális nevelésével kapcsolatos tanácsokkal szembeni érzelmek meghatározása. A beérkező

válaszokat (n=72) három részre tudtam felosztani: örülne neki, nem venné jó néven, számára közömbös lenne. Tanácsokat 31 válaszadó szívesen fogadna, 19 nem örülne neki, mivel tudatosnak érzi magát a témában, 22 számára pedig közömbös lenne, meghallgatná és eldöntené, mit fogadna meg belőle.

IV. KUTATÁSI EREDMÉNYEK MEGVITATÁSA

Kutatásom központi témáját nagycsoportos gyermekek ismereteinek vizsgálata adta, a róluk készített és megosztott fényképek tükrében. A vizsgálódás során elemeztem a téma szempontjából releváns statisztikákat, említést tettem az ide vonatkozó gyermekjogi kérdésekről, továbbá részletesen bemutattam az általam végzett kutatás menetét, a kutatási eredményeket.

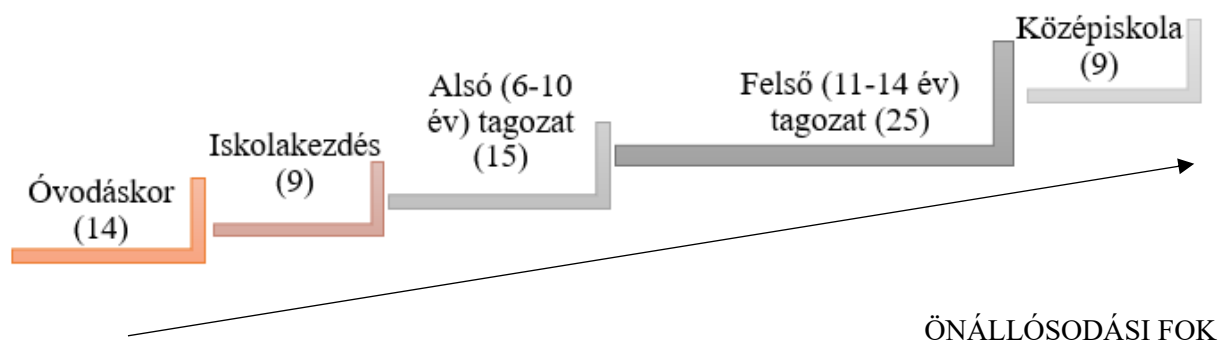
A kutatás célja az óvodáskorú gyermekek gondolatainak feltérképezése volt a fényképkészítés menetéről. Arra voltam kíváncsi, vajon a közösségi média terjedése (Statista, 2024a; NMHH, 2023a) és az óvodák nagyarányú Facebook-csoportokba való fényképfeltöltése (kidea, 2022) hatással van-e a gyermekek ismereteire. A kutatás eredményei a fő kérdések mentén értelmezendők:

- Hogyan vélekednek az óvodások a róluk készült képek útjáról?
- Milyen szerepet tölt be a közösségi média, azon belül is a fényképkészítés a családi, óvodai életben?
- Hogyan vélekednek az óvodapedagógusok a fényképkészítés óvodai gyakorlatáról, miért töltenek fel az internetre fényképeket a pedagógusok óvodáskorú gyermekekről?

A kutatás eredményeinek értelmezése során arra a megállapításra jutottam, hogy az **okostelefon** az egyik leggyakrabban használt digitális eszköz. Globálisan 60 %-os a mobilinternet használata, Magyarországon is a lakosság 71%-a csatlakozik okostelefonjáról az internetre (NMHH, 2023a). A kutatásban résztvevők válaszai szintén ezt erősítik, ugyanis minden óvodapedagógus (n=13) okostelefonjával készít fényképet a gyermekekről, 52 szülő engedélyezi gyermekének, hogy okostelefonnal készítsen fényképet önmagáról, és 33 gyermek tudja, hogy a fényképek okostelefonnal készülnek, azon tárolódnak, onnan küldik át egymásnak a felnőttek.

Az online életben való **tudatos viselkedés** a felnőttek magatartása által válik mintaértékűvé a gyermekek számára. Digitális gyermekvédelemmel, az internet biztonságával a döntéshozók az utóbbi 12 évben kezdtek el foglalkozni, kiemelt fontosságúvá 2021-ben vált, amikor megjelent az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének legújabb kommentárja a gyerekek jogainak digitális környezetben való érvényesüléséről. A tudatos magatartás az óvodákban, az otthonokban részben tapasztalható. Az eszközök kezelésében az óvodák törekednek a mértékletességre, azok tudatos felhasználásával (előre letöltött tartalmak megjelenítése,

meghallgatása szemléltetés, bemutatás céljával). A gyermekek online kapcsolódása passzív módon, a fényképek által valósul meg, ennek keretei azonban kevésbé vannak kidolgozva az intézményekben, ugyanis a szülők csupán arról dönthetnek, hogy készülhet fénykép gyermekükről az óvodai élet során vagy sem. Az adatkezelés részletezése, a fényképek pontos kezelése hiányosságot mutat az intézményeknél. Szülői oldalról az eszközkezelés támogatása jelenik meg (fényképkészítés kipróbálása okostelefonról (n=52), tabletről (n=23)). A szülői tudatosság mértéke megjelenik az első okostelefon birtoklásáról alkotott véleményükben (17.ábra). A legtöbb válasz az általános iskolás évekre tehető (n=40), mivel a szülők ezekben az években érzik elég önállónak gyermekeiket az egyedüli közlekedésre (n=33), ami indokoltá teszi számukra a telefonbirtoklást. Vajon egy óvodás mennyire lehet érett az okoseszköz birtoklásra? 14 éves korig valóban elég érettekké válnak a gyermekek, hogy megbirkózzanak ugyanazokkal az online hatásokkal, amik szüleiket is éri?

17. ábra Az első okostelefon birtoklása és az önállóság összefüggése. (forrás: Saját ábra)

A kutatásban résztvevő gyermekek közül 14-en már a kutatás kezdetén is birtokoltak okostelefont. A szülői válaszokból kiderül, hogy elsősorban játékokra használhatják gyermekeik az eszközt, de a fényképkészítést is kipróbálhatják, hiszen számukra ez is „játék, viccelődés”. Összevetve a gyermeki ismeretekkel, két esetben fordult elő, hogy a saját okostelefont birtokló gyermekek a közösségi média működésével, a fényképek más emberekkel történő megosztásával is tisztában vannak. Felmerül a kérdés, vajon hány éves korukban fognak először regisztrálni valamely közösségi oldalra azon gyermekek, akiknek eszközbirtoklásuk már óvodáskorban elkezdődik?

Hogyan vélekednek az óvodások a róluk készült képek útjáról?

A kutatásban résztvevő **gyermekek véleménye szerint** a fényképkészítés számukra **nem tartogat veszélyt**, a szülők és a pedagógusok magatartása pedig ezt pozitív élményként erősíti meg bennük. A megkérdezett (n=75) gyermekek többsége szerint (n=67) ugyanis akár egy ismeretlen ember is készíthet róluk fényképet. Nincs meg az a tanult magatartásforma, ami

erősítené a fényképek és a magánszféra kapcsolatát, ezáltal a gyermekek védelemhez való joga sérülhet. „A gyerekről való posztolás sokszor azt is jelenti, hogy bensőséges, intim élethelyzetekbe nyújtunk bepillantást. Nagy értéke van annak, hogy vannak olyan helyzetek, terek és pillanatok, amelyek csak a mieink. **Ne adjuk fel önként a jogot arra, hogy legyen nekünk és a gyerekeinknek magánéletük!**” (Hintalovon Alapítvány, 2020, o.n.). Az Integrált Jogvédelmi Szolgálat 2023-as összesített táblázatából (2. sz. melléklet) is láthatjuk, hogy az elmúlt 10 év leggyakoribb internetes visszaéléseinek oka pont a fényképek jogtalan használata. Senki sem oszthat meg rólad fényképet, ha nem akarod! Senki sem készíthet rólad képet az engedélyed nélkül! A kutatás eredményei felhívják a figyelmet a potenciális veszélyforrásra, vagyis a jogtalan adathasználat veszélyeire.

A gyermekek tudják, hogy fényképeket **átküldik, elküldik** egymásnak az emberek (n=41), mindez többnyire elektronikus úton, a **telefonnal** történik (n=36). A digitális eszközökben tárolt képek háttérbe szorítják a nyomtatott fényképeket. A szülők engedélye gyermekeik számára a digitális- és/vagy okoseszközök hozzáféréséhez [fényképkészítés kipróbálása okostelefonnal (n=52), táblagéppel (n=23), digitális fényképezőgéppel (n=6)] hozzájárulhat a gyermekek ismereteinek növekedéséhez. A közösségi média működésének ismeretét erősítheti az idősebb, iskolás korú testvér jelenléte (n=4) és a saját okostelefon birtoklása (n=2).

Milyen szerepet tölt be a közösségi média, azon belül is a fényképkészítés a családi, óvodai életben?

Mind az óvodában, mind az otthoni körülmények között gyakran készülnek fényképek a gyermekekről. A gyermekek a **közösségi médiával** a fényképek útján már **nagyon korai életszakaszban** kapcsolatba kerülnek (12.ábra), a felnőttek attitűdje, a nagyobb testvérek tevékenysége hozzájárulhat az óvodás korosztály tudástartalmához.

Óvodai vonatkozásban a **fényképkészítés összetett szerepet** tölt, mivel nemcsak a gyermekekről készülnek fotók, hanem a gyermekek által készített művekről, egy-egy sikerélményükről is. Milyen értéket közvetítünk a felnövekvő gyermekek számára a nagyfokú fényképkészítések által? Tényleg minden pillanatot meg kell örökíteni, meg kell osztani? A gyermekek az intézményekben csak passzív szereplői a fényképkészítés folyamatának, az eszköz kipróbálására csak az otthoni körülmények adnak teret. A technikai tudás azonban nem egyenértékű a technika tudatos használatával.

A *sharenting* az utóbbi évek egyik jellemző online magatartása (Guld, 2022), melyet a kutatás is igazolt, hiszen a **válaszadó szülők** (n=73) 93 %-a (n=68) töltött már fel fényképet gyermekéről az internetre. **50-en profilképnek** is állították be azokat, melyek **nyilvános jellegük miatt veszélyforrásként jelennek meg az óvodások életében**. Szülői részről a nyilvánosságtól, a visszaélésektől való félelem csupán 7 esetben került megfogalmazásra. A gyermekekről készült nyilvános fotók másolhatók, megoszthatók, terjesztésükkel pedig sérülnek jogaik: a magánélethez, személyes adatok védelméhez való joguk, a szexuális kizsákmányolással szemben való joguk (Integrált Jogvédelmi Szolgálat, 2023). Nincs azonban egy általánosan bevett társadalmi konszenzus arra vonatkozóan, hogyan kellene kezelni a gyermekekről feltöltött fényképeket.

A fényképek megosztása lehetővé teszi az intézmény-szülő kapcsolatának mélyítését, ugyanis a szülők örülnek (n=72), amikor gyermekükről fényképet töltenek fel az óvodapedagógusok. A fényképek által kifejezhetjük azt, hogy egy adott közösség tagjai vagyunk. Segítheti a különböző életkorú, különböző generációhoz tartozó emberek **összetartozásának** kifejezését, hiszen az Alfa generációt az X,Y generáció szülöttei nevelik, az óvodában azonban a Baby Boomerek foglalkoznak velük (5. ábra). Ha ezek a képek kizárólag a gyermekeket ábrázolják, ők válnak a kapcsolattartás eszközévé. Ahogyan a Hintalovon Alapítvány javaslatában is olvashatjuk, nem helyes, ha a gyerekek a felnőttek céljainak, érdekeinek megfelelően szerepelnek a megosztott fényképeken. „Csak azért, mert a gyerek „lájkmágnes”, nem szabad róla posztolni” (Hintalovon Alapítvány, 2020, o.n.). A céltalan tevékenységek által a gyermekek csak eszközként szolgálnak a közösségi médiában. Nem tárgyasítja mindez őket?

Hogyan vélekednek az óvodapedagógusok a fényképkészítés óvodai gyakorlatáról, miért töltenek fel az internetre fényképeket a pedagógusok óvodáskorú gyermekekről?

Az óvodapedagógusokkal történő interjú során a fényképkészítés témából kiindulva kaptam betekintést véleményeikre. A válaszok nemcsak a fényképezés óvodai gyakorlatára terjedtek ki, hanem a digitális eszközhasználatra, a közösségi médiára is.

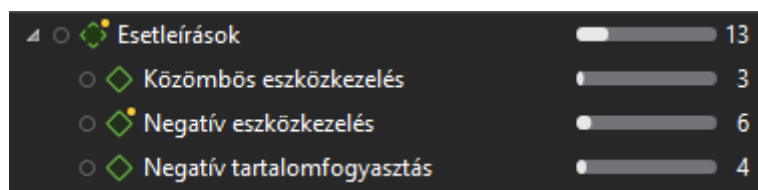
A pedagógusok **eszközhasználata** óvodánként eltérő jellemzőkkel bír. Abban az intézményben ahol jobb a tárgyi felszereltség, a pedagógusok digitális eszköz-használatában az okostelefon kevésbé jelent meg. Gyakorlati munkájukat előre letöltött és átválogatott kép-, hang- és videógyűjteményekkel színesítik, okostelefonjukon csak azokat az alkalmazásokat használják, amik a gyermeki ismereteket bővítik. „Pendrive-ra feltettünk filmeket vagy oktató

jellegű programokat” (ÓP8). Most a pendrive-ra azt töltök rá, amit akarok, azt hallgatunk, amit akarok. Nem okos még a tévénk a csoportban, bár mondjuk az megkönnyítené, ha okostévé lenne, mert könnyebben le tudnám játszani a kiválasztott videót” (ÓP11). „A telefonokban most már van olyan funkció, hogy [...] megnyitjuk az alkalmazást és rákeresünk az interneten a bogár képe alapján” (ÓP7). A fényképkészítés inkább csak az ünnepi tevékenységekre korlátozódik. Ezzel szemben azokban az intézményekben, ahol a tárgyi felszereltség rosszabb (nincs laptop, televízió a csoportokban), a pedagógusok tevékenységeiket gyakrabban gazdagítják saját okostelefonjaikkal. „Altatásnál is a mobiltelefonról szoktunk zenét hallgatni” (ÓP10). Alapvetően gyakrabban készítenek képeket a gyermekekről. Megjelenik továbbá a fényképek beépítése a pedagógiai folyamatokba (erkölcsi nevelés, esztétikai nevelés, feladattudat alakítása, kognitív képességek fejlesztése). „Nálunk a beszoktatásnál nagyon sokat számít az, mondjuk átvesszük egy gyereket sírva, és utána le tudjuk fotózni édesanyjának, hogy 5 perc múlva semmi baj nincsen, és anya is megnyugszik ettől” (ÓP10). „Lefényképeztük, amikor szétpakoltak, meg azt is amikor rendet raktak. Aztán megbeszéltük, melyik a szebb. Illetve a képek segítségével jegyeztük meg a játékok helyét, és ellenőriztük, hogy minden ott van-e, ahol lennie kéne” (ÓP2).

Mindez arra enged következtetni, hogy az **okostelefonok** népszerűsége elérhetőségükben rejlik. Kompakt, könnyen kezelhető multifunkcionális eszköz, mely célorientált felhasználással (szemléltetés, bemutatás) segítheti a pedagógusok munkáját.

A pedagógusok válaszaikban több negatív jelzővel illetik a **közösségi média**-használatot, mint pozitívval (9. ábra). A jelzők azonban nem kifejezetten a fényképkészítésre terjedtek ki, sokkal inkább az üzenetváltásokra (gyors, informatív, de nincs tekintettel a magánszférára), a negatív kommentekre, az időtényezőre. A feltöltés háttérében az emlékezés vágya, a jó élmények megörökítése áll. Ugyanakkor megjelenik egyfajta öngazolás, a szülők büszkeségből (n=10), az idilli családi körülmények bemutatásának céljából (n=19) is osztanak meg gyermekeikről képeket, a pedagógusok pedig saját munkájuk igazolásaként. A különböző pozitív reakciók boldogságot ébresztenek a felhasználókban (Guld, 2022). Maga a tény, hogy a gyermekekről készített fényképek pozitív visszajelzéseket kapnak, erősíthetik a feltöltés mennyiségét, növelve digitális lábnyomukat. A visszajelzések pedig visszahathatnak a gyermekekre is, olyan folyamatot beindítva, mely által a későbbiekben ők is szeretnék minél több képet megosztani önmagukról, az életükről. „Nekem amúgy azt mondták az anya telefonján, hogy én nagyon szép vagyok, és nagyon sok lájkot kaptam, és írogattak, hogy milyen szép lány vagyok” (lány 5 év, 7 hó).

A pedagógusok **digitális neveléssel** kapcsolatos véleményei az eszköz-használatra, a tartalomfogyasztásra terjedtek ki (18. ábra). Munkájuk során tapasztalták már a gyermekek játékában megjelenő eszközöket. „*Papírból készítették már telefont, meg tabletet. Laptopot is építettek már építőkövekből*” (ÓP4). Ugyanakkor játéktartalmukban megjelenő digitális, online tartalomra is mondtak példát (9. sz. melléklet).

18. ábra Óvodapedagógusok eseteirásai a digitális neveléssel kapcsolatban. (forrás: atlas.ti felhasználásával saját ábra)

Az eseteirások során a „közömbös” és „negatív” jelzők az óvónők személyes tapasztalatait tükrözik. A pedagógusok elmondásai alapján a gyermekek általában **videókat néznek, játszanak** az eszközökkel. Találkozhatnak felnőtt tartalmakkal, melyek megjelenhetnek játéktevékenységeikben. Két esetben számoltak be olyan történetről, amikor a gyermekek az óvodában próbáltak videót, fényképeket készíteni. Ebből is látható, hogy már az óvodások körében is megtörténhet egymás lefényképezése. A magánszféra védelme (ki készíthet rólunk fényképet), a fényképkészítés körülményeinek megbeszélése (hova kerülnek a képek, kik láthatják azokat) azonban az óvodákban nem jelenik meg sem a digitális nevelés kérdéskörében, sem a pedagógusok feladatai között.

A kutatásban résztvevő szülők és pedagógusok digitális neveléssel kapcsolatos hozzáállásában megjelenik a tudatosság a képernyőidő és a tartalomfogyasztás tekintetében. A gyermekekről készített képek feltöltése és megosztása azonban nem mutatja ezt a tudatosságot.

A törvények is hangsúlyozzák a kiskorúak magánéletének magas szintű védelmét, a fejlettségük szerinti ismeretátadást. Mindez indokoltá tenné a digitális nevelés fogalmának kibővítését, mely magába foglalná a digitális térben létrejövő fényképek, videók útjáról való gondolkodást.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Gyakorló óvodapedagógusként a kutatás eredményei rádöbbsentettek, hogy a fényképkészítési és -megosztási tevékenységeimet nem elég tudatosan kezelem. Sokáig jó dolognak tartottam a megosztást, hiszen mindig pozitív visszajelzéseket kaptam, ami megerősített rendszeres gyakorlásában. A folyamatos kattintással, eszközkézeléssel azonban nem biztos, hogy azokat a mintákat adom át, amelyeket feltétlen szeretnék. A gyermekek olyan kulturális milliőbe születnek bele, amit megteremtünk nekik, azokat az értékeket fogják magukkal vinni, amelyeket kisgyermekkorukban követendő mintaként eléjük állítunk. Érdemes lenne átgondolni, mit tartunk fontosnak, értékesnek. Online jelenlétünkkel felhasználóvá neveljük őket?

A kutatás több hónapos időszaka alatt egyre jobban körvonalazódott, tisztult le az a probléma, kérdéskör, amely engem leginkább érdekelt. Emiatt lehetnek olyan kérdések, gondolatok, melyekre az interjúk során kevésbé tudtam kitérni. Utólag látom, hogy a pedagógusokkal készített interjú elsősorban az eszközhasználatot járja át, és az azzal kapcsolatos tapasztalatokat mutatja be. A digitális neveléssel kapcsolatos gondolatok is megjelennek, azonban ezt a témát érdemes lenne a jövőben alaposabban körüljárni. A nevelésben résztvevő szereplők mit gondolnak a gyermekek digitális neveléséről? Egyáltalán milyen tevékenységek sorolhatók a téma, fogalom alá? Kinek mi a feladata, hogyan lehet a témát közvetíteni az óvodás korosztály számára?

A gyermekekkel végzett kutatás megmutatja, mennyire befolyásolhatja őket az, hogy egy másik embert milyen színben tüntetünk fel előttük. Az elhangzott mesében szereplő ismeretlen alakot „kedvesnek” ábrázoltam, akinek van egy „beteg” gyermeke. Ezek a jelzők együttérzést válthattak ki a gyermekekből, mely által az eredmények torzulhattak. A módszerek kiválasztásánál úgy gondolom igazodtam a gyermekek életkori sajátosságaihoz, azonban egy ismételt alkalommal érdemes lenne ezeket a jelzőket mellőzni.

Látható, hogy a szülők elválaszthatatlanok ebben a témában, a velük való folyamatos kommunikáció meghatározza a kapcsolattartás állapotát. Meglehet, hogy az élet egyre inkább a vizualitás felé terelődik, de talán nem a fényképek a legjobb módja a kapcsolat fenntartásának, ápolásának. Érdemes lenne olyan lehetőségeket is betervezni az óvodai életbe, melyek a valós térben történnek meg, s melyek a digitális gyermekvédelmet célozzák meg.

IRODALOMJEGYZÉK

Jogforrások

1. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv> (2024. 03. 10.)
2. A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK Digitális évtized a gyermekek és az ifjúság számára: a gyermekbarát internetre (BIK+) vonatkozó új európai stratégia, Brüsszel, 2022.5.11. COM/2022/212 végleges <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=COM%3A2022%3A212%3AFIN> (2024. 03. 10.)
3. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet) (EGT-vonatkozású szöveg). (2022. október 19.) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32022R2065> (2024. 03. 10.)

Online források

1. Alfa Generáció Labor. (2023). *Várj kicsim, erre az üzenetre még gyorsan válaszolok!*
<https://www.alfageneracio.hu/blog/2023/12/varj-erre-az-uzenetre-meg-gyorsan-valaszolok-kicsim/> (2024. 03. 10.)
2. Bauer, B. (2011). A kulturális szemlélet spiráljai. In Bauer, B., Szabó, A. (Eds.), *Arctalan (?) nemzedék – Ifjúság 2000–2010* (pp. 221-247).
https://barankovics.hu/_f/honlapra/arctalan-nemzedek-1.pdf (2024. 03. 10.)
3. Chaudron, S., Di Gioia, R. and Gemo, M. (2018). *Young Children (0-8) and Digital Technology - A qualitative study across Europe*. doi:10.2760/294383
<https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC110359> (2024. 02. 27.)
4. Csíkos, Cs. (2020). *A neveléstudomány kutatómódszertanának alapjai*. Eötvös Kiadó.
https://www.eltereader.hu/media/2020/12/web_Csikos-Csaba_Bevezetes_.pdf
(2024. 03. 10.)
5. DataReportal. (2023). *Digital 2023 April Global Statshot Report v01 (April 2023)*.
<https://www.slideshare.net/DataReportal/digital-2023-april-global-statshot-report-v01-april-2023> (2024. 02. 04.)

6. Eurostat. (2023). *Digital economy and society statistics - households and individuals*.
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_society_statistics_-_households_and_individuals#Purpose_of_the_use_of_internet (2024. 02. 04.)
7. Hódi, Ágnes, Gál, A., Soós, K., Varga, E., Tóth, E., & B. Németh, M. (2022). Infokommunikációs technológia az óvodában, az óvodáskorúak otthonában és az óvodapedagógusképzésben: áttekintés az elmúlt évtized eredményeiről. *Módszertani Közlemények*, 62(2), 3–18. <https://www.iskolakultura.hu/index.php/modszertani-kozlemenyek/article/view/44234> (2024. 03. 10.)
8. HVG. (2018). *40-50 millió Facebook-felhasználó érintett, rengeteg a károsult a most kirobbant adatgyűjtési ügyben*.
hvg.hu/tudomany/20180317_cambridge_analytica_adatgyujtes_facebook (2024. 02. 04.)
9. Integrált Jogvédelmi Szolgálat. (2023). *Gyermejjogok a digitális térben*.
<https://www.ijsz.hu/menupontok-2-41.html> (2024. 03. 10.)
10. Kelemen, L. Dr. (2021). *A közösségi platformok szabályozása az Európai Unióban*.
<https://mtmi.hu/cikk/a-kozossegi-platformok-szabalyozasa-az-europai-unioban>
 (2024. 03. 10.)
11. Kidea Kft. (2022). *Közösségi média használata az intézményekben*.
<https://www.kideaweb.com/kozossegi-media-hasznalata-az-intezmenyekben/> (2024. 02. 04.)
12. KOHORSZ' 18. (2023). *Magyar Születési Kohorszvizsgálat - Jelentés az Anyai Munkavállalás Vizsgálatról*.
<https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/article/view/2866> (2024. 03. 03.)
13. Kolosai, N. (2020). Kultúraváltás (vagy -válság) az oktatásban és a kora gyermekkori nevelésben – Előszó a megújulás jegyében. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 8(2), 5–12. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2020.2.5.12> (2024. 02.04.)
14. Konok, V., Peres, K., Ferdinandy, B., Jurányi, Z., Bunford, N., Ujfalussy, D. J., Réti, Z., Kampis, G., & Miklósi, Ádám. (2020). Hogyan hat a mobil eszköz-használat az óvodások figyelmére és társas-kognitív készségeire?. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 8(2), 13–31. <https://doi.org/10.31074/gyntf.2020.2.13.31> (2024. 03. 10.)
15. Központi Statisztikai Hivatal. (2020). *Gyermekek háztartások virtuális jelenléte*.
https://www.ksh.hu/infografika/2020/internet_eleres.pdf (2024. 02. 04.)

16. Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája. (2016).
<https://digitalisjoletprogram.hu/files/55/8c/558c2bb47626ccb966050debb69f600e.pdf>
(2024. 03. 03.)
17. McCrindle, M. (2015). *Why we named them Gen Alpha*.
https://www.linkedin.com/pulse/why-we-named-them-gen-alpha-mark-mccrindle?trk=portfolio_article-card_title (2024. 03. 20.)
18. Méry, J. (2022). *Gaskóné Nagy Erika: el kell gondolkozni az internet specifikus szabályozásán*. <https://felvidek.ma/2022/05/gaskone-nagy-erika-el-kell-gondolkozni-az-internet-specifikus-szabalyozasan/> (2024. 03. 03.)
19. Molnár, Gy. (2008). Az IKT-val támogatott tanulási környezet követelményei és fejlesztési lehetőségei. *Szakképzési Szemle*, 25(3), 257-278.
<http://www.mszt.iif.hu/documents/szsz0803-molnar.pdf> (2024. 03. 20.)
20. Nemzeti Digitalizációs Stratégia. (2022). *Nemzeti Digitalizációs Stratégia 2022-2030*.
Miniszterelnöki Kabinetiroda.
<https://cdn.kormany.hu/uploads/document/6/60/602/60242669c9f12756a2b104f8295b866a8bb8f684.pdf> (2024. 03. 10.)
21. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság. (2020). *Digital parenting kutatás 7-16 éves gyermekekkel és szüleikkel*
https://nmhh.hu/dokumentum/224270/NMHH_PSYMA_7_16_eves_2021_KUTATA_SI_JELENTES.pdf (2024. 03. 10.)
22. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság. (2022a). *Az elektronikus hírközlési piac fogyasztóinak vizsgálata Háztartási felmérés -2022*.
https://nmhh.hu/dokumentum/236962/haztartasi_felmeres_2022_az_elektronikus_hir_kozlesi_piaci_fogyasztoknak_vizsgalata.pdf (2024. 03. 10.)
23. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság. (2022b). *Kiderültek az internetezési szokások: a 2 éves gyerek és a 85 éves idős ember is használja a netet*.
https://nmhh.hu/cikk/229984/Kiderultek_az_internetezesi_szokasok_a_2_eves_gyerek_es_a_85_eves_idos_ember_is_hasznalja_a_netet (2024. 03. 10.)
24. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság. (2023a). *Internethasználati szokások, digitális média- és tartalomfogyasztás*.
https://nmhh.hu/cikk/235951/Internethasznalati_szokasok_digitalis_media_es_tartalomfogyasztas (2024. 03. 10.)
25. Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság. (2023b). *A világ hotline-jai tavaly 400 ezer gyermekpornográf-felvétel eltávolítását kezdeményezték*.

- https://nmhh.hu/cikk/239161/A_vilag_hotlinejai_tavaly_400_ezer_gyermekpornograffeltvetel_eltavolitasat_kezdemenyeztek (2024. 03. 10.)
26. Oktatási Hivatal. (2020). A digitális eszközök használata. In Pintér, G. (Ed.), *Digitális kultúra* 9. (pp. 207-227). https://www.tankonyvkatalogus.hu/pdf/OH-DIG09TA_teljes.pdf (2024. 03. 20.)
 27. Ollé, J. (2011). A digitális állampolgárság értelmezése és fejlesztési lehetőségei. In *Oktatás-Informatika*, 2(3-4), 14-25. https://www.eltereader.hu/media/2013/05/Okt_Inf_2011_3_4_opt.pdf#page=16 (2024. 03. 20.)
 28. Orbán, A. (2016). *Okos eszköz*. <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/okos-eszkoz/> (2024. 03. 20.)
 29. Paál, V. Dr. (2018). *Hatályos az Európai Unió új adatvédelmi szabályozása (GDPR)*. <https://mtmi.hu/cikk/hatalyos-az-europai-unio-uj-adatvedelmi-szabalyozasa-gdpr> (2024. 03. 10.)
 30. Pálincás-Purgel, Zs. (2019). Alfa generáció – a „digitális bábik” kora. *Új Köznevelés*, 75(1-2), o.n. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/alfa-generacio-a-digitalis-bebik-kora> (2024. 03. 10.)
 31. Pintér, R. (2007). Úton az információs társadalom megismerése felé. In Pintér, R. (Ed.), *Az információs társadalom* (pp. 11-28). <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> (2024. 03. 20.)
 32. Prensky, M. (2001). *Digital Natives, Digital Immigrants*. <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> (2024. 03. 10.)
 33. Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., and Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. *EU Kids Online*. Doi: 10.21953/lse.47fdeqj01ofo <https://www.eukidsonline.ch/files/Eu-kids-online-2020-international-report.pdf> (2024. 02. 03.)
 34. Statista. (2023a). *Internet usage worldwide - Statistics & Facts*. <https://www.statista.com/topics/1145/internet-usage-worldwide/#topicOverview> (2024. 02. 03.)

35. Statista. (2023b). *Mobile internet usage worldwide - Statistics & Facts*. <https://www.statista.com/topics/779/mobile-internet/#topicOverview> (2024. 03. 10.)
36. Statista. (2023c). *Most popular reasons for using the internet worldwide as of 2nd quarter 2023*. <https://www.statista.com/statistics/1387375/internet-using-global-reasons/> (2024. 02. 03.).
37. Statista. (2023d). *Social media usage in Hungary - statistics & facts*. <https://www.statista.com/topics/6592/social-media-usage-in-hungary/#topicOverview> (2024. 02. 03.)
38. Statista. (2024a). *Most popular social networks worldwide as of January 2024, ranked by number of monthly active users*. <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/> (2024. 02. 03.)
39. Statista. (2024b). *Number of fixed broadband subscriptions worldwide from 2005 to 2023*. <https://www.statista.com/statistics/273015/number-of-fixed-broadband-subscriptions-worldwide-since-2005/> (2024. 03.10.)
40. Statista. (2024c). *Number of internet and social media users worldwide as of January 2024*. <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/> (2024. 02. 03.)
41. The 2009 Unesco Framework for Cultural Statistics (FCS). (2009). *Defining culture for statistical purposes*. https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf (2024. 02. 03.)

Könyvek, kiadványok

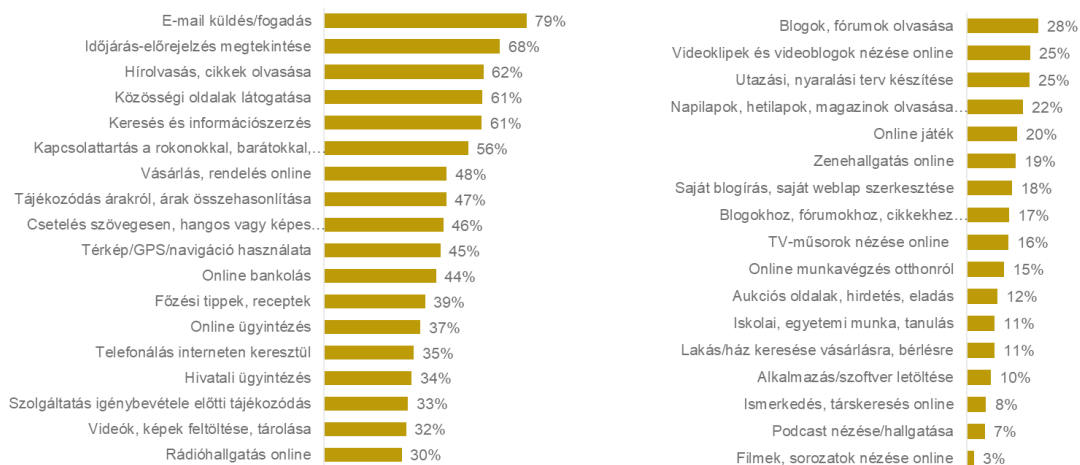
1. Aiken, M. Dr. (2022). *Frankenstein és a kislány*. In: *Cybercsapda* (pp.139-187). Harmat – Új Ember Kiadó.
2. Chapman, G. & Pellicane, A. (2016). *A képernyőidő és a szülői tekintély*. In *Netfüggő gyerekek* (pp. 187-198). Harmat Kiadó.
3. Guld, Á. (2022). *Platformok, felhasználók, online kultúrák. Jelenségek*. In *A Z generáció médiahasználata* (pp. 79-187). Libri Kiadó.
4. Heitner, D. Dr. (2018). *Felnőtté válás a nyilvánosság előtt*. In *Képernyőtudatos család* (pp.232-261). HVG Kiadó.
5. Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány. (2020). *Miért ne posztolj a gyerekről*. Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány

6. Pavluska, V. (2023). Menjünk, kattintsunk, hagyjuk ki? – A kultúrafogyasztás irányai. In Kapitány-Fövény, M. (Ed.), *Holnap* (pp. 221-236). HVG Kiadó.
7. Rab, Á. (2023). Ember a digitális rengetegben – Quo vadis, eszközhasználó faj?. In Kapitány-Fövény, M. (Ed.), *Holnap* (pp. 17-28). HVG Kiadó.
8. Serpell, R. (1981). Értékek, motívumok és a személyiség. In *Kultúra és viselkedés* (pp. 23-46). Gondolat Kiadó.
9. Síklaki, I. (2007). *Vélemények mélyén*. Kossuth kiadó.
10. Steigervald, K. (2023). Egy globálisan új kultúra. In. *Generációk harca a figyelemért* (pp.43-52). Partvonal Könyvkiadó.
11. Tari, A. (2023). Rohanás a gyors jövőbe – És mi lesz a személyiséggel?. In Kapitány-Fövény, M. (Ed.), *Holnap* (pp. 29-43). HVG Kiadó.
12. Twenge, J. M. (2017). Személytelenül: Veled vagyok, de csak virtuálisan. In: *iGeneráció* (pp. 95-123). Édesvíz Kiadó.

Mellékletek

1. számú melléklet: Az internetezés célja (forrás: NMHH, 2023a)

Internetezés célja

N=15 000 fő, teljes minta

2. számú melléklet

Gyermekek a digitális térben. (forrás: Integrált Jogvédelmi Szolgálat, 2023. <https://www.ijsz.hu/menupontok-2-41.html>)

GYERMEKJOGOK A DIGITÁLIS TÉRBEN IS MEGILLETNEK!

Az Integrált Jogvédelmi Szolgálat több mint 10 éve látja el a gyermekek jogainak védelmét, segíti őket az ellátásuk során felmerülő problémáik megoldásában, jogaik és kötelezettségeik megismerésében. Az IJSZ gyermekjogi képviselői az ország minden pontján elérhetőek a gyermekvédelmi ellátórendszer egész területén: jelen vannak a gyermekotthonokban, segítenek a nevelőszülőknél élő gyermekeknek.

Tudd, ha az online világban bajba kerülsz, ott sem maradsz egyedül, van, akihez bizalommal fordulhatsz!

Ha kérdésed van vagy áldozattá váltál, BÁTTRAN KÉRJ SEGÍTSÉGET!

www.nmhh.hu/internethotline
www.ijsz.hu

BEJELENTÉSI KATEGÓRIÁK		ÉRINTETT GYERMEKJOGOK	
1.	HOZZÁJÁRULÁS NÉLKÜL KÖZZÉTETT TARTALOM	Magánélet, személyes adatok védelme	SENKI nem oszthat meg veled kapcsolatos információt, képet, felvételt, személyes adatot, ha te nem akarsz! A magánéleted a tiéd!
2.	GYERMEK- PORNOGRÁFIA	Védelem a szexuális kizsákmányolással szemben	SENKI nem készíthet rólad vagy kérhet tőled intim felvételt! Jogod van nemet mondanival!
3.	ONLINE ZAKLATÁS	Védelem a bántalmazással szemben	SENKI nem bántathat vagy zaklathat, még online sem! Ne válaszolj idegenek üzeneteire!
4.	RASSZISTA, VALAMILYEN KÖZÖSSÉG ELLEN USZÍTÓ TARTALOM	Védelem a hátrányos megkülönböztetéstől	SENKIT nem lehet hátrányosan megkülönböztetni, kiközösíteni valamely tulajdonsága miatt, még online sem! Minden gyermek egyformán értékes!
5.	ILLEGÁLIS PSZICHOAKTÍV SZEREK NÉPSZERŰSÍTÉSÉRE, FOGYASZTÁSÁRA FELHÍVÓ TARTALOM	Védelem a kábítószerekkel szemben	JOGOD van ahhoz, hogy megvédjenek az egészségedre káros szerektől és azok veszélyeitől!
6.	ERŐSZAKOS, ILLEGÁLIS CSELEKMÉNYRE FELHÍVÓ, VAGY AZT NÉPSZERŰSÍTŐ TARTALOM	Védelem az erőszak minden formája ellen	SENKINEK nincs joga ahhoz, hogy arra kérjen, erőszakos légy, bántalmaz másokat, vagy ilyen tartalmakat nézz!
7.	ADATHALÁSZ TARTALOM	Személyes adatok védelme	VIGYÁZZ, hogy senki ne lopja el az adataidat, ne éljen vissza velük!
8.	EGYÉB, KISKORÚAKRA KÁROS TARTALOM	Információhoz való jog	JOGOD van ahhoz, hogy az életkorodnak megfelelő információkat kapj, és a számodra káros tartalmak elkerülésére felhívják a figyelmedet!

3. számú melléklet: Mese

Panka születésnapja

Egyszer volt hol nem volt, volt egyszer egy kislány, akit Pankának hívtak. Panka már nagycsoportos volt, és nagyon várta, hogy elkezdhesse az iskolát. Azt mondták neki, hogy az iskola csoda izgalmas hely, és ha már ő is hatéves lesz, akkor elkezdheti. Nem véletlenül várta annyira a hatodik születésnapját, még születésnap bulit is szervezett neki az anyukája.

Egy szép tavaszi szombaton, a születésnapja előtti héten Pankát elvitte az anyukája a játszótérre. Panka már út közben azon gondolkodott, vajon mit kérjen ajándékba a születésnapjára? Mikor megérkeztek, egyből észrevette ovis társait. Anyukája odament a többi anyukához meg apukához.

- „Biztosan megbeszéljük a jövő heti bulimat. Már úgy várom!” – gondolta magában Panka, addig ő odament legjobb barátjához Bencéhez, aki épp Marcival épített homokvárat.
- Játshatok veletek én is? – kérdezte Panka.
- Persze. – válaszolta Bence – Már nagyon vártunk téged.
- Anyukám azt mondta, hogy nemsokára lesz a születésnap buli! mondta Marci – Mi már vettünk neked ajándékot, de azt mondta anya ne mondjam el, mert titok!
- Nagyon várom már! – mondta Panka. – Anyáékat hiába kérem már farsang óta, nem mondják meg mit fogok kapni. Hahh, már csak hetet kell aludni, és kiderül.

Amíg beszélgettek gyúrtak, fúrtak, ástak, egyre magasabb tornyokat készítettek. Egy kis idő múlva el is készült a homokvár, de ez nem is vár volt, sokkal inkább egy kastély! Várárok, alagutak, zászlós tornyok díszítették a művüket. Annyira szépet építettek, hogy egy kedves arcú néni is megcsodálta azt. Odament a gyerekekhez és azt mondta nekik:

- De szépet építettetek! Az én kisfiam is szeret otthon homokozni. Meg szeretném neki is mutatni ezt a homokvárat, de most otthon van szegény, mert beteg. Megengeditek, hogy lefényképezzem? Ha a vár mögé álltok, ti is benne lehettek!

Panka nagyon izgult, arca kipirosodott, szemét nagyra nyitotta. Most a ti segítségeteket kéri: mit tegyen most Panka? Mit válaszoljon a néninek?

Lefényképezheti, amit építettek? Őket is lefényképezheti a néni? Ki készíthet fényképet Pankáról?

- Panka gyere! Indulunk a haza! – szólta a kislány édesanyja.

Panka elköszönt barátaitól, és odafutott anyukájához. Út közben a kislány elmesélte, hogy egy néni szeretett volna egy fényképet készíteni barátairól és az építményükről. És ő engedte/és ő nem engedte.

Mit gondolnak, mit mondhatott Panka anyukája, amikor elmondta, hogy engedte lefotózni/nem engedte lefotózni őket?

Az anyukája megmondta neki, hogy olyan embereknek, akiket nem ismer, ne engedje meg, hogy lefényképezgessék. Egyből szóljon neki vagy az apukájának, ha ilyesmi történik.

Panka odaszaladt anyukájához és elmondta, hogy egy idegen néni szeretne róla és a barátairól fényképet készíteni. Az anyukája megmondta neki, hogy olyan embereknek, akiket nem ismer, ne engedje meg, hogy lefényképezzék. Megdicsérte a kislányt, amiért egyből szólt neki, majd odament a nénihez és megbeszélték a történeteket.

- Panka gyere! Indulunk a haza! – szólt a kislány édesanyja.

Panka elköszönt barátaitól, és odafutott anyukájához.

Útközben egyre csak a fényképeken járt az esze. Őt sokszor fényképezte már le anyukája meg apukája a telefonjukkal. Sőt az óvodában, amikor karácsony meg farsang volt, az óvó néni is lefényképezte már. A múltkor is, amikor farsang volt, az óvó néni a telefonjával lefényképezte őt, miközben úgy csinált, mintha „Elzásan” varázsolna. Uzsonna után, amikor jött érte anyukája, el akarta mesélni neki, hogy milyen jó volt Elzának lenni, de anyukája mosolyogva csak annyit mondott: láttam a képeket, biztosan jól érezted magad.

Ezeket az ovis képeket valamiért az anyukája is mindig látta. Meg is kérdezte gyorsan az anyukájától:

- Anya, amikor az óvó néni lefényképezett a Jégvarázsos farsangi jelmezemben, te hogyhogy láttad?

Mit gondoltok, miért láthatta Panka anyukája az oviban készített képet, amikor nem is volt ott?

- Feltöltötte a Facebookra és mivel én is a csoport tagja vagyok, megosztotta velem.

Panka ebből egy szót sem értett.

Ti értették, mit mondott Panka anyukája? El tudjátok neki magyarázni, hogy mit mondott az édesanyja?

Mire anyukája a mondandója végére ért, haza is érkeztek. Otthon aztán játszott még egy kicsit az apukájával, majd a vacsora és a mosakodás után alig várta, hogy az ágyba bújhasson. Az esti mese után Panka nem volt még álmos, mert a kíváncsiság nem hagyta aludni. Panka egyre csak kérlete anyukáját:

- Mond meg nekem, kérlek, mit kapok a születésnapomra! Kérlek, kérlek, kérlek!

Az anyukája sejtelmes mosollyal csak annyit mondott:

- Olyat, amit magaddal vihetsz az iskolába is, mert olyanja csak az iskolásoknak van!

Azzal jó éjt pusztított a kislánynak, és lekapcsolta a villanyt.

Szerintetek mit kaphatott Panka születésnapjára? Rajzoljátok le!

4. számú melléklet: Fókuszcsoporthoz interjú

Ssz.	Kérdés	Megjegyzés
	Köszöntök mindenkit, az én nevem Gados Noémi, és azért kérték Titeket, hogy töltsünk el együtt egy-másfél órát, hogy elmondhassátok véleményeteket a digitális eszközökről, a közösségi médiáról és ezek szerepéről az óvodai mindennapokban. A beszélgetés menete a következőképpen fog történni: felteszek Nektek kérdéseket, melyekre szeretném, ha mindannyian válaszolnátok. Nincsenek jó vagy rossz válaszok, nem kell mindenben egyetértenetek, de nem az a cél, hogy egymást meggyőzzétek a saját igazatokról, hanem, hogy őszintén elmondhassátok véleményeteket a témával, kérdéskörrel kapcsolatban. Az interjú alatt kép- és hangrögzítés fog történni. a válaszok pontos rögzítése érdekében. Ennek elfogadásához kérek egy hangos igent mindenki részéről.	
1.	Most pedig folytassuk egy gyors bemutakozással. Szeretném, ha röviden beszélhetnétek erről a két dologról: - Életkor - Pályán eltöltött évek Metakommunikatív jelzések feljegyzése:	3-4 p
2.	Ha azt mondom - digitális eszköz, - okoseszköz - IKT eszköz mi az első dolog, ami eszetekbe jut? Metakommunikatív jelzések feljegyzése:	PAPÍR FILCTOLL 5 p.

	Hogyan/Milyen keretek között lehet beszélni a szülőkkel a digitális tartalomfogyasztásról? d. Feladata-e az óvodapedagógusnak a digitális neveléssel kapcsolatos szülői tanácsadás, tudásátadás? e. Milyen témákat dolgoztok fel egy-egy szülői értekezleten? f. Van-e szülői igény a médiatartalmak megbeszélésére? Metakommunikatív jelzések feljegyzése:	5-8
4.	Itt van most nálatok a telefonotok? Ha most megnézném a galériát, találnék benne képet az ovis gyerekekről? Miért készítettetek telefonotokkal fényképet a gyerekekről? g. Beszélgettetek már valaha a gyermekekkel a fényképek jövőjéről? Metakommunikatív jelzések feljegyzése:	5-8

5.	FELADAT: Olyan videók összeállítása, bemutatása, ahol az óvodáskorú gyermekek jelennek meg. Szüleik felvétele saját gyermekükről, melyet az internet által a közösségi platformokon bárki számára elérhetővé tettek. Videó kettő: oktatást segítő digitális eszköz bemutatása. Mi a véleményetek? Beszélgetés elősegítése. Metakommunikatív jelzések feljegyzése:	TABLET INSTAGRAM 2-3 5-8 Digitális gyermekvédelem
6.	Hogyan, milyen formában jelenik meg a gyermekek digitális eszközhasználata, médiatartalmak fogyasztása az óvodai mindennapokban? Mik azok? Mit reagáltak? Hogyan oldották meg? Milyen következményei voltak? Metakommunikatív jelzések feljegyzése:	5-8

	Mi Neked a legnagyobb kihívás a gyermekek digitális létével/eszközhasználatával kapcsolatban? Metakommunikatív jelzések feljegyzése:	5-8
7.	Jellemezzétek a gyermekeket a következő fogalmak mentén. Milyen manapság a gyermekek... a. énképe (önérvényesítési törekvések) b. önkontrollja (várakozás, kivárás képessége) c. figyelme, (ideje, mélysége) d. képzelőereje, e. időérzéke, (ok-okozati, egymás utániség, sorrend) f. játéka (tartalma, mélysége) Metakommunikatív jelzések feljegyzése:	5 p
8.	Milyennek képzelitek el a jövő óvodáját? Fogalmak összeírása nagypapírra Metakommunikatív jelzések feljegyzése:	5-10 p

5. számú melléklet: Szülői kérdőív

Kedves Szülő! Elgondolkodott már azon, milyen sok változás történt a világban az elmúlt 10 évben? Az okostelefonoknak köszönhetően a világ szinte karnyújtásnyira van tőlünk. A felnövekvő gyermekek számára pedig mindez olyan természetes, mint ahogy a víz folyik a csapból. A következő kérdőívben az Önök segítségét kérem, hogy együtt kiderítsük, vajon milyen ismereteik lehetnek a gyermekeknek az internetről, a közösségi médiáról, a fényképkészítésről. Gados Noémi vagyok, az ELTE TÓK gyermekkultúra mesterszak hallgatója. Szakdolgozatomban az óvodáskorú gyermekek online jelenlétét vizsgálom, melynek részét képezi ezen kérdőív. Kérem, hogy a kérdőív kitöltése alatt gondoljon nagycsoportos korú gyermekére. Köszönöm, hogy a kitöltéssel segíti munkámat!
1. Ön mely közösségi oldal, oldalak tagja?
Saját válasz:
2. Mit gondol, Ön naponta átlagosan mennyi időt tölt a közösségi médiában?
Saját válasz:
3. Mit gondol, milyen tevékenységet szokott a leggyakrabban végezni a közösségi médiában?
Saját válasz:
4. Szerepel vagy szerepelt-e már gyermeke az Ön saját profilképén? Miért? Kérem, választ indokolja.
☐ Igen. Azért, mert
☐ Nem. Azért, mert
☐ Nincs közösségi oldalam.

5. Szokott-e a közösségi médiába nagycsoportos gyermekéről képet feltölteni? Miért? Kérem, választ indokolja. ☐ Igen. Azért, mert _____ _____ ☐ Nem. Azért, mert _____ _____ ☐ Nincs közösségi oldalam.
6. Mennyi idős volt gyermeke, amikor az első képet megosztotta róla valamely közösségi oldalon? Saját válasz: _____ _____
7. Kik láthatják a gyermekéről megosztott fényképeket? Milyen beállításokat tart fontosnak a közösségi oldalakon? Saját válasz: _____ _____ _____
8. Ki vagy kik készíthetnek képet nagycsoportos gyermekéről? Több válasz is bejelölhető. ☐ szülők ☐ nagyszülők ☐ nagyobb testvér, nagyobb testvérek ☐ bárki, a közvetlen rokonságban ☐ pedagógusok ☐ senki, én sem készítek képet a gyermekemről ☐ egyéb válasz: _____
9. Készíthet-e nagycsoportos gyermeke fényképet saját magáról? Miért? Kérem, választ indokolja. Igen. Azért, mert _____ _____ Nem. Azért, mert _____ _____

10. Milyen eszközökkel készíthet nagycsoportos gyermeke fényképeket? Több válasz is jelölhető.

- ☐ okostelefon
- ☐ tablet
- ☐ számítógép kamerájával
- ☐ digitális fényképezőgép
- ☐ polaroid fényképezőgép
- ☐ hagyományos fényképezőgép (filmes fényképezőgép)
- ☐ nem készíthet
- ☐ egyéb válasz: _____

11. Kérem, válaszoljon az alábbi kérdésekre. Válaszát a megfelelő helyen X-szel tudja jelölni.

KÉRDÉS	IGEN	NEM	NEM TUDJ A
Kérte már nagycsoportos gyermeke, hogy legyen saját profilja valamely közösségi oldalon?			
Mindig megkérdezi gyermekétől, hogy készíthet-e róla fényképet? Kell-e a gyermek beleegyezése, amikor fénykép készül róla?			
Nagycsoportos gyermeke látott már a közösségi oldalakon olyan képet saját magáról, ami nem tetszett neki?			
Nagycsoportos gyermeke szereti, ha fényképezik?			
Nagycsoportos gyermeke eldöntheti, ki készíthet róla képet?			
Mindig megbeszéli gyermekével, ha feltölt róla egy képet valamely közösségi oldalra?			
Feltöltötte a közösségi oldalra gyermeke ultrahang-felvételét?			
Az óvoda működtet olyan Facebook-csoportot, ahova képeket töltenek fel nagycsoportos gyermekéről?			
Örül neki, amikor az óvodai Facebook-csoportba képet töltenek fel gyermekéről?			
Kérte már, hogy az óvodai Facebook-csoportba töltsenek fel képet gyermekéről?			
Az Ön által használt közösségi oldalak valamelyikén ismerőse gyermeke óvodapedagógusa?			
Beszélgettek már Önnel gyermeke óvodapedagógusai a digitális nevelésről?			

12. Mit gondolna, mit érezne, ha tanácsokat kapna gyermeke digitális nevelésével kapcsolatban? Miért? Kérem, válaszát indokolja. Saját válasz:
13. Ön szerint mi az ideális életkor első okostelefon birtoklására? Ön hány éves korában adna okostelefont gyermekének? Miért? Kérem válaszát indokolja. Saját válasz:
14. Mi az Ön neme? ☐ nő ☐ férfi
15. Ön mennyi idős?
16. Hány gyermeke van, és Ők mennyi idősek? 1. gyermek, életkora: _____ év 2. gyermek, életkora: _____ év 3. gyermek, életkora: _____ év 4. gyermek, életkora: _____ év 5. gyermek, életkora: _____ év 6. gyermek, életkora: _____ év
17. Van-e bármilyen észrevétele, amit szívesen megosztana velem? Saját válasz:
Köszönöm, hogy időt szánt a kérdőív kitöltésére!

6. számú melléklet: Beleegyező nyilatkozat

Kedves Szülők!

Gados Noémi Irma vagyok, az ELTE-TÓK gyermekkultúra mesterszak hallgatója. Szakdolgozatomat *Óvodáskorú gyermekek online jelenlétének vizsgálata a róluk megosztott fényképek tükrében* témában írom. A dolgozat sikeres megírásához szükségem van az Önök hozzájárulására. A kutatás során mesekeretek között szeretném megkérdezni az óvodáskorú gyermekeket a róluk készített fényképek útjáról.

A mese egy velük egyidős kislányról fog szólni, akinek van néhány élménye a fényképezésről; hol róla készítenek képet, hol elgondolkodik a fényképkészítés fogalmairól. A történet mesélése közben a szereplő kiszól a gyermekekhez, akik válaszaikkal alakíthatják a történet alakulását, segíthetnek a főhősnek.

Érintett témák:

1. Ki készíthet képet a gyermekekről?
2. Mit lehet tenni, ha valaki le szeretne fényképezni?
3. Mit jelentenek a fogalmak: megosztás, szelfi, feltöltés, filter.
4. Hova kerülnek a róluk készített képek?
5. Hogyan kerülnek fel a képek az internetre?

A kutatás során kapott eredmények a sikeres szakdolgozat megírását teszik lehetővé. A kutatás során teljes névtelenséget biztosítunk Ön és gyermeke számára. Az eredmények átírása érdekében a gyermeki válaszok rögzítésre kerülnek, melyek a kutatás végeztével megsemmisítésre kerülnek.

Köszönöm, hogy aláírásával segíti munkámat!

Gados Noémi

óvodapedagógus, gyermekkultúra mesterszakos hallgató

Gyermek neve	Az Ön neve	Az Ön aláírása

7. számú melléklet: Adatkezelési tájékoztató

Kedves Résztvevő!

Szeretném arról tájékoztatni, hogy a kérdőív kitöltésével és a feladatok elkészítésével egy olyan kutatásban vesz részt, mely kutatás célja az 5-6 éves korosztály ismereteinek feltárása a róluk készített fényképek útjáról. Most az adatai kezeléséről tájékoztatom.

A kutatás vezetője Gados Noémi Irma, Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar gyermekkultúra mesterszak hallgatója, elérhetősége: gados.noemi@gmail.com A kérdőívek kitöltésének, a feladatok elvégzésének káros következménye nincs. A kutatásban való részvétel teljesen önkéntes. A válaszolást bármikor indoklás nélkül akár végleg is megszakíthatja, vagy a kérdések megválaszolását megtagadhatja. A kutatásban- és oktatás fejlesztésben történt részvételért anyagi javadalmazás nem jár. A felvett adatokat jelszóval védett, biztonságos számítógépen tárolom úgy, hogy azok mások számára ne legyenek hozzáférhetőek, 5 évig. Ezután az adatokat megsemmisítem.

A beérkezett válaszok elemzésénél, a válaszok feldolgozása során, azok kódolásánál biztosítom az anonimitást, valamint a személyes adatokat és a válaszokat külön kezelem, egymástól külön tárolom. A kutatás során kapott eredményekről szakdolgozat jelenik meg. Ezekről, az Ön kívánságának megfelelően szóbeli vagy írásos tájékoztatást adok. Szigorúan bizalmasan kezelek minden olyan információt, amit a kutatás keretén belül gyűjtöttem össze. A kutatás során nyert adatokon statisztikai elemzéseket végzek, amelyekből egyetlen résztvevő azonossága sem állapítható meg. A kutatás végső produktumában a beazonosíthatóság megakadályozására minden esetben ügyelek. A részvételhez nincsen szükség előzetes tudásra, ismeretekre, nincsenek jó vagy rossz megoldások, mindig az első gondolatára, érzésére támaszkodva töltse ki a kérdőívet. Köszönöm, hogy elolvasta tájékoztatómat.

Hely, dátum

Gados Noémi

óvodapedagógus, gyermekkultúra mesterszakos hallgató

8. számú melléklet:

Összesített táblázat a kutatásban résztvevő óvodapedagógusok kódjáról, életkoráról, pályán eltöltött éveik számáról

Óvodapedagógus egyéni kódja	Óvoda	Kor	Pályán eltöltött évek száma
ÓP1	P	54 éves	36
ÓP2	M	63 éves	41
ÓP3	M	51 éves	6
ÓP4	N	38 éves	3
ÓP5	P	46 éves	4
ÓP6	M	63 éves	45
ÓP7	N	37 éves	7
ÓP8	N	54 éves	15
ÓP9	P	58 éves	38
ÓP10	M	38 éves	15
ÓP11	N	44 éves	20
ÓPV12	M, P	55 éves	37
ÓPV13	N	57éves	36

9. számú melléklet

Óvodapedagógusok esetleírásai a gyermekek digitális nevelésével kapcsolatban (forrás: atlas.ti felhasználásával saját ábra)

Quotation Content	Comment	Codes
gyerek otthon ellopta a mobiltelefont, játszott vele	M óvoda	Esetleírások: Negatív eszközkezelés
bokorban videózták egymást	M óvoda	Esetleírások: Negatív eszközkezelés
pornót játszott	M óvoda	Esetleírások: Negatív tartalomfogyasztás
hoztak be a gyerekek régi telefont, és azzal tudnak fotózni	M óvoda	Esetleírások: Negatív eszközkezelés
okosórával jött a gyermek	M óvoda	Esetleírások: Negatív eszközkezelés
gyermekek horrtort néztek	P óvoda	Esetleírások: Negatív tartalomfogyasztás
Among us	P óvoda	Esetleírások: Negatív tartalomfogyasztás
zombis filmet néztek és utána azt játszották	P óvoda	Esetleírások: Negatív tartalomfogyasztás
a gyerekeknek egyre nagyobb hozzáférést biztosít a család ezekhez az eszközökhöz	N óvoda	Esetleírások: Negatív eszközkezelés
éjjel kettőig nyomkodta a telefont és játszott vele	MP óvoda	Esetleírások: Negatív eszközkezelés
YouTube-on látta a <i>Baby shark</i>-ot	N óvoda	Esetleírások: Közömbös eszközkezelés
papírból készítettek már telefont, meg tabletet	N óvoda	Esetleírások: Közömbös eszközkezelés
ADHD-s gyermeket azzal lehetett lenyugtatni	N óvoda	Esetleírások: Közömbös eszközkezelés